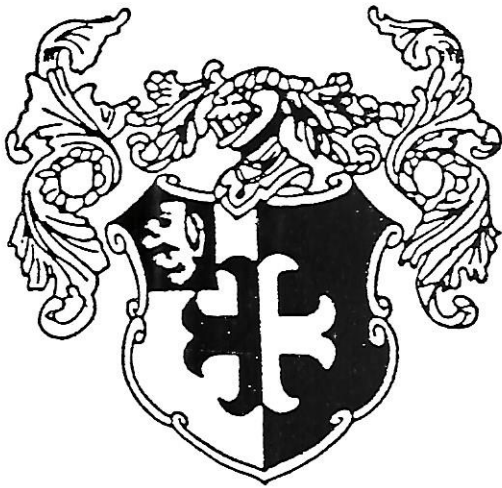

HET GESLACHT POMMER

van

Bredevoort tot Hoogland

Genealogie
van het geslacht

POMMER

door

A.Lindeman

Utrecht, 3 augustus 1999

Inhoudsopgave

- **Voorwoord**
- **Waar komt de naam Pommer vandaan?**
- **De Heerlijkheid Bredevoort**
- **Wetenswaardigheden en bijzonderheden over Bredevoort**
- **Wapen**
- **Generatie I** **Jan Bommer**
- **Generatie II** **Hans Jarrich Pommer**
- **Generatie III** **Jan Hendrik Pommer**
- **De Heerlijkheid Hoogland**
- **Generatie IV** **Joan Adolph Pommer**
- **Generatie V** **Joannes Pommer**
- **Generatie VI** **Frans Pommer**
- **Generatie VII** **Joannes Pommer**
- **Generatie VIII** **Steven Pommer**
- **Generatie IX** **Gerardus Pommer**
- **Generatie X** **Frans Pommer**
- **Index**
- **Namenlijst**

Pommer, waar komt die naam vandaan?

Bovenstaande vraag is makkelijker te stellen dan te beantwoorden. In eerste instantie lijkt het erop dat de naam vrij uniek is. Dat klopt wel, maar dat geldt echter alleen voor de Nederlandse situatie. In het buitenland, waaronder Duitsland, Oostenrijk, Zweden en de Verenigde Staten van Amerika komt de naam veelvuldig voor. Vooral in Duitsland is het een zeer bekende naam. Al heel gauw ontstaat de neiging te veronderstellen dat de Pommers in Nederland afstammelingen zijn van de Duitse takken. Tot nu toe is dit de meest voor de handliggende veronderstelling, maar een exact bewijs is hiervoor niet gevonden in de archieven.

In een Duits geslachtsnamenboek, aanwezig in het Centraal Bureau voor genealogie in Den Haag, wordt de naam **Pommer** gelijkgesteld met die van **Bommer**, **Bomer** of **Bomers**.

De naam **Bommer** komt, voorzover wij hebben kunnen nagaan, het eerst voor in het jaar 1702 in Bredevoort in de Achterhoek. Het betreft hier een register van Militairen die in Bredevoort in het huwelijk zijn getreden. (Aanwezig in het Rijks Archief Arnhem).

De acte luidt als volgt:

*Op 21 October 1702 zijn gehuwd te Bredevoort: **HANS JURJEN BOMMER**, zoon van **JAN BOMMER** met **ANNA GEERTRUIJT VOS**, dochter van Peter Vos uit Bredevoort. Hans Jurjen Bommer was soldaat onder de Compagnie van Baron van Hartevelt uit Coburgh in Duitsland.*

Hieruit kun je de conclusie trekken dat Jan Bommer uit Coburgh de stamvader van de Pommers is en dat zijn zoon Hans Jurjen (Jarrich) de stamvader van de Nederlandse tak van de Pommers is.

Een andere mogelijkheid is dat de eerst gesignaleerde Pommer met een leger uit Pommeren in Duitsland in Bredevoort gelegerd is geweest en dat men hem in de volksmond "**die Pommer**" heeft genoemd, en dat zo de naam Pommer hier in Nederland is ontstaan.

Bij zulke veronderstellingen ontstaat het probleem dat 'naamgevingen' dikwijls de herkomst gaan verhullen. Dit verschijnsel komt ook in onze tijd nog veelvuldig voor. Namen worden verbasterd of anders vertaald. Een duidelijk voorbeeld is te geven bij de emigratie van Nederlanders naar Amerika. Vaak verandert dan de naam. In het telefoonboek van Buffalo in Amerika komt de naam Pommer ook voor, maar er wordt altijd verwezen naar de naam Palmer.

Bijgaand voorbeeld geeft daar een inzicht in. (In 1847 en 1853 zijn resp. Cornelis en Gerardus Pommer geëmi-greerd naar Amerika). Uitvoeriger zullen wij hierop ingaan in een van de volgen-de hoofdstukken (Zie IV-A5 en IV-A8).

Twijfelachtig is b.v. de juistheid van een publicatie in Gens Nostra van no- vember 1986 waarin Ds van Nood uit Neede van de veronderstelling uitgaat dat de ouders van Hans Jarrich Pommer resp zouden zijn Jan Harmsen en Jenne- ke Besselaar uit Bredevoort.

Ds van Nood kwam in de doopregisters tegen dat genoemde Jan Harmsen en Jenneke Besselaar een kind lieten dopen onder de namen Hans Jarrich (een ach- ternaam staat niet vermeld) en heeft toen aangenomen dat dit Hans Jarrich Pom- mer zou zijn.

De naam Pommer komt niet alleen als naam van personen voor maar ook als naam van voorwerpen. Zo kent men in de muziek verschillende instrumenten die Pommer genoemd worden.

Het zijn schalmei-achtige blaasinstrumenten. Zo bestaat er de kleine Alt-Pommer, de Bass-Pommer en de Grosze Bass Pommer.

De Duitse componist, organist en muziktheoreticus Michael Praetorius heeft een driedelig werk geschreven voor in die tijd gebruikelijke schalmeien en pommers. Het stuk heet Syntagma Musicum en is gecomponeerd tussen 1615 en 1620.

De genoemde muziekinstrumenten zijn te bezichtigen in een museum in Munchen in Duitsland.

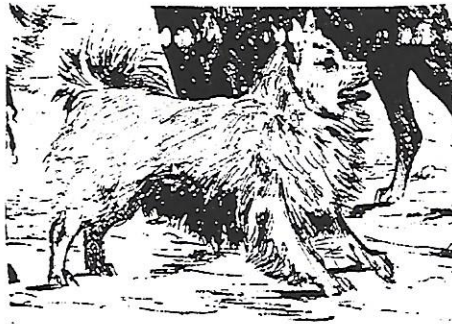
Het woord pommer is ook verwant aan het Franse woord Bombarde. Dat is een middeleeuws kanon voor belegering. Het heeft een smeedijzeren loop met touwen aan de afuit. Men kan er ronde stenen kogels van 50 tot 500 kg over een afstand van 750 meter mee afschieten.

POMMER SEE PALMER

Palmer J 88 Beverly Rd 14208.....	886-6780
Palmer J 747 Terrace Blvd Dpw 14043.....	683-5208
Palmer J C 19 Shoreham Blvd 14216.....	875-4875
Palmer J Curtis 166 Cornwl Av Tn Ton 14215.....	836-7989
Palmer J David 1857 W River Pkwy Gr Is 14072.....	773-7456
Palmer J M 450 Auburn Av 14213.....	884-2857
Palmer J O 7042 Ward Rd North Ton 14120.....	694-5270
Palmer J V 31 Mills 14212.....	893-0379
Palmer Jack 297 Roesch Av 14207.....	874-6604
Palmer James 685 Beach Rd Chktg 14225.....	634-1939
Palmer Joan & James M S 5697 Minerva Dr Lake View 14085.....	627-3618
Palmer John B 84 W Hazeltine Av 14217.....	873-6099
Palmer John E atty Convention Twr 14202.....	853-7338
Palmer John K S 5764 Saunders Rd Lake View 14085.....	627-3220
Palmer John L 875 Northland Av 14215.....	893-8777
Palmer John L 167 Stevenson 14210.....	822-2823
Palmer Joseph W 27 Springville Av Egtrsvl 14226.....	837-9072
Palmer Joseph W 176 Strasmer Rd Dpw 14043.....	683-1367

In de dierenwereld komt de naam Pommer eveneens voor. Zo wordt in Duitsland een keeshond of poolhond een "Pommer" genoemd. In een Duitse encyclopedie staat vermeld onder de naam Pommer "Spitz".

Opvallend is, dat in alle bekende familiewapens van de Pommers een afbeelding van een hond voorkomt die op een fluit (schalmei of pommer) speelt.

In ongunstige zin komt de naam Pommer helaas ook voor. Op 20 April 1889 des avonds om half zeven werd in het Oostenrijkse plaatsje Braunau aan de Inn in de herberg genaamd "**Gasthof zum Pommer**", Adolf Hitler geboren. 50 Jaar later werd deze uitspanning genoemd: "**Gasthof des Josef Pommer**".

Dit huis is thans eigendom van ene mevrouw **Gerlinde Pommer**, die het huis geërfd heeft. Ze woont zelf in Portugal en heeft het huis verhuurd aan de Gemeente Braunau.

In het huis is een Sociale werkplaats en een school voor gehandicapten ondergebracht. De gemeente had besloten een plaquette aan te brengen op het huis met de tekst: "**Nooit meer fascisme. Miljoenen manen ons tot vrede, vrijheid en democratie**".

Toen dit voornemen bekend werd begon de bevolking te protesteren. De meeste mensen wilden helemaal niet weten dat Braunau de dubieuze eer had dat Hitler er het eerste *levenslicht* zag.

Toch kan de bevolking niet ontkennen dat een deel van hun economie ervan afhangt. Ieder jaar komen er duizenden toeristen naar Braunau vanuit de hele wereld.

Op de dag dat de plaquette zou worden onthuld kwam plotseling de eigenaresse, Gerlinde Pommer (28 jaar) middels haar advocaat met een Oostenrijkse versie van een kort geding opdraven. De ceremonie van de onthulling moest worden uitgesteld. De provinciale rechtbank heeft het recht van de eigenaresse erkend dat zij bang is voor bomaanslagen op het huis als de plaquette wordt aangebracht. Zij wil het door haar geërfd huis en het stuk grond behouden en heeft geen zin om meer dan noodzakelijk als "eigenaresse van het Hitlerhuis" door de wereld te gaan.

De vraag, "waar komt de naam Pommer vandaan" is helaas niet te beantwoorden. Het gebruik van achternaam of geslachtsnaam waarmede de ene familie zich onderscheidt van de andere heeft een lange geschiedenis.

Voor wat betreft de periode vóór 1800 zijn de geslachtsnamen in de 15e en 16e eeuw nog heel weinig ingevoerd. In de loop van de 17e en 18e eeuw komen geslachtsnamen

steeds meer in zwang. In de Zuidelijke Nederlanden is een familienaam die van vader op zoon overgaat omstreeks 1500 al geen unicum meer. In de Noordelijke Nederlanden daarentegen begint pas na 1600 het gebruik goed op gang te komen, waarbij dient te worden opgemerkt dat zelfs in de 18e eeuw in hele gebieden o.a. Friesland en Groningen, zo men deze al had, achternamen nauwelijks gebruikt werden.

Voor het bijhouden van een geregelde burgerlijken stand is het een eerste vereiste, dat een ieder een vaste naam heeft, opdat vergissingen en verwisselingen zijn uitgesloten. Bij keizerlijk decreet van 18 Augustus 1811 gelastte Napoleon dat allen die in Holland nog geen vaste naam hadden, er binnen een jaar een moesten aannemen.

Het aannemen van een naam bleek voor de burgers een belangrijke zaak te zijn, want op 17 Mei 1813 verlengde een nieuw decreet de termijn, omdat veel burgers niet tot een keuze konden komen. Het was zelfs zo, dat toen Nederland reeds lang en breed zijn zelfstandigheid had verworven, Koning Willem I een koninklijk besluit moest uitvaardigen waarbij de termijn voor het aannemen van een geslachtsnaam met zes maanden werd verlengd.

In ieder geval bestond de naam Pommer al in 1651 ???

Behalve een geslachtsnaam bezit ook iedereen één of meerdere voornamen, die bij de geboorteaangifte kenbaar kan worden gemaakt. Ook op dit punt zijn door de overheid regels gesteld. In de Franse wet van 11 Germinal (1 April 1803) de "loi relative aux prénoms et changement de noms" is vastgelegd, dat slechts die voornamen mochten worden gebruikt welke voorkwamen in de verschillende kalenders (Hier werd bedoeld de namen van Roomsche Katholieke heiligen). Namen van bekende personen uit de oude geschiedenis (vooral Grieks en Romeinse geschiedenis) werden eveneens toegestaan.

Een nauwgezette uitvoering van de Wet maakte het voor de verschillende streken van ons land onmogelijk deze voornamen te gebruiken. Neem b.v. de echte Friese namen. Deze waren in principe door de wet verboden. Koning Willem I vaardigde op 15 Maart 1815 een Besluit uit waarbij een grote versoepeling optrad.

Voor wat betreft de voornamen van de **Pommers** is de naam **Jan** de meest voorkomende naam en tot op heden onafgebroken in rechte lijn aanwezig.

Geraadpleegde bronnen.

- * Gens Nostra nr 10-11, Oktober 1985
- * Gens Nostra November 1986
- * Rijks Archief Gelderland in Arnhem
- * Gemeente Archief Aalten/Bredevoort in Aalten
- * Weekblad Panorama
- * Larousse encyclopedie
- * Burgerlijke Stand en Genealogie door R.F.Vulsma

De Heerlijkheid Bredevoort

*Bredevoort, m'n oude stadje, Bredevoort m'n troetelkind,
Bredevoort, m'n dierbaar plekje, Bredevoort de kindervriend.
Bredevoort, de vriend van ouden, Bredevoort ons aller oord,
Bredevoort, m'n oude stadje, Bredevoort, mijn Bredevoort.*

Wanneer de geschiedenis van Bredevoort begint is niet precies aan te geven. Slechts enkele bronnen vermelden het een en ander over de situatie in de twaalfde eeuw. Waarschijnlijk ligt de oorsprong van Bredevoort in de bouw van een zware burcht om de westelijke toegang tot het gebied van de Mister-es te beheersen. Rond deze burcht zijn waarschijnlijk mensen gaan wonen waardoor in de veertiende eeuw Bredevoort betekenis ging krijgen. Er is dan ook al sprake van de **Stad Bredevoort**. De eerste vermelding van de burcht dateert uit 1188. Op een lijst van goederen van het Bisdom Keulen staat vermeld: " **Het Castricum Breidervort**".

Bredevoort is door zijn strategische ligging, van Munster naar Gelre, een veel begeerd en daarom een veel omstreden gebied geweest. Menigmaal zijn de wapens opgenomen om Bredevoort in bezit te krijgen.

De Heerlijkheid Bredevoort omvatte in die tijd de **Kerspelen Winterswijk, Aalten en Dinxperlo** en maakte oorspronkelijk deel uit van het **Graafschap Lohn**.

De Heren van Lohn waren leenmannen van de toenmalige keizer maar wisten zich aan de keizerlijke macht te onttrekken en werden zelf de machthebbers totdat de **Bisschoppen van Munster en Utrecht** en nog later de **Graven van Gelder** hier elkanders macht betwisten.

Het ambt Bredevoort heeft veel oorlogsgeweld moeten doorstaan. Na een zware strijd met de **Bischof van Munster** konden de **Gelderse graven** het Ambt Bredevoort in 1326 tot hun gebied

Maarten van Rossem † 1555

rekenen. De Graven bestuurden het Ambt niet zelf maar gaven het in pandschap aan **Graaf Hendrik van Gemen**. Het bleef in dit geslacht tot 1491 en kwam toen door erfenis aan de **Graven van Bentheim-Steinfurt**.

In 1526 werd Bredevoort aan de macht van de Bentheimse graven onttrokken door **Hertog Karel van Gelder**, die zelf het Ambt onder zijn beheer nam.

Acht jaar later, in 1534, werd **Maarten van Rossum**, Heer van Pouderoijen, pandheer. Hij bleef pandheer tot aan zijn dood in 1555. Hij werd opgevolgd door **Hendrik van Isendoorn**.

Het Graafschap Zutphen

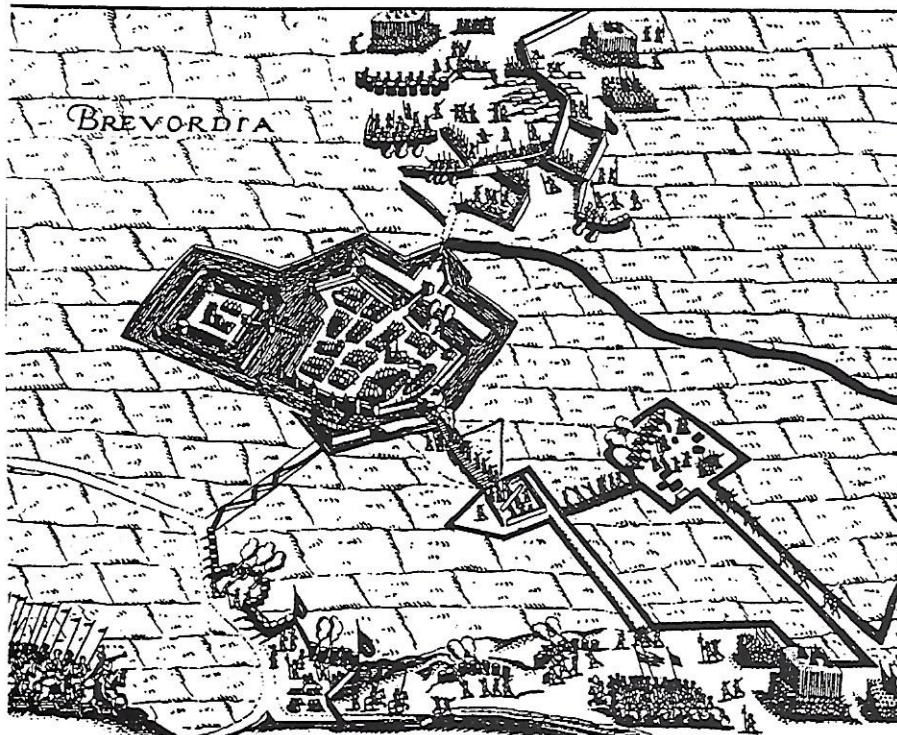
Deze Hendrik van Isendoorn ontving in 1562 de pandpenningen terug en droeg de Gelderse Hertog voor de som van 50000 Vlaamse schilden de Heerlijkheid Bredevoort in pandschap op aan **Dietrich van Bronckhorst Batenburg**, Heer van Anholt en **Bannerheer van Baer en Lathum**.

Een Bannerheer is de drager van de banier van de Vorst of de legeraanvoerder die diens banier voerde.

De titel bannerheer werd in latere tijden erfelijk. In het graafschap Zutphen waren vier Bannerheren n.l. in Bahr, Lathum, Bergh en Bronckhorst.

Tijdens het pandschap van Bronckhorst-Batenburg heeft Bredevoort veel te lijden gehad van oorlogen.

De veroveringen van Prins Maurits in de Achterhoek en de strubbelingen met de Staten van Gelderland over de soevereiniteit leidde er toe dat in 1612 het pandschap van het huis Bronckhorst werd opgedragen aan Prins Maurits.

242 *Ecce etiam palmis devicta BREVORDIA superbit.
NASOVII, quam vis fuerit sita sede pauperti.* *Interant Cives, peribat quoque, Martis alumni,
Cum spes nulla Ducis temere obstant fortibus armis.*

2. De belegering van Bredevoort in 1597. Uit: Bor - Oorsprongk, begin en vervolg der Nederlandsche Oorlogen etc. (Collectie Jan Stap, Doetinchem).

Het Huis van Oranje bleef pandheer tot 1697. In dat jaar werd de verpanding opgeheven en werd Bredevoort een Vrije Heerlijkheid onder Koning Stadhouder Willem III. Deze Willem III werd naderhand opgevolgd door de Stadhouders Willem IV en Willen V.

Het bewind van de Graven van Lohn is voor Bredevoort van enorm belang geweest. Onder hun bewind zijn de grondslagen gelegd voor de bestuursvorm, welke vrijwel onveranderd heeft gegolden tot aan het einde van de 18e eeuw. Door deze bestuursvorm is het karakter van het landschap blijvend beïnvloed.

Iedere vorst streefde er naar zijn positie te versterken en zijn macht en aanzien te vergroten door het uitbreiden van zijn particuliere eigendommen. Daardoor voerden zij een voortdurende strijd met hun tegenstanders. Ook de Lohnse graven regeerden over Westfalen en Bredevoort, en later hebben hun opvolgers deze weg gevolgd.

Nadat Prins Maurits in 1597 de vesting Bredevoort had ingenomen komt het hele ambt in de Staatse invloedssfeer terecht.

De pastoor staat voor de keuze of te vertrekken of gereformeerd worden. De pastoor van Bredevoort vertrekt en er komt een dominee voor in de plaats. Er mogen geen R.K. erediensten meer gehouden worden.

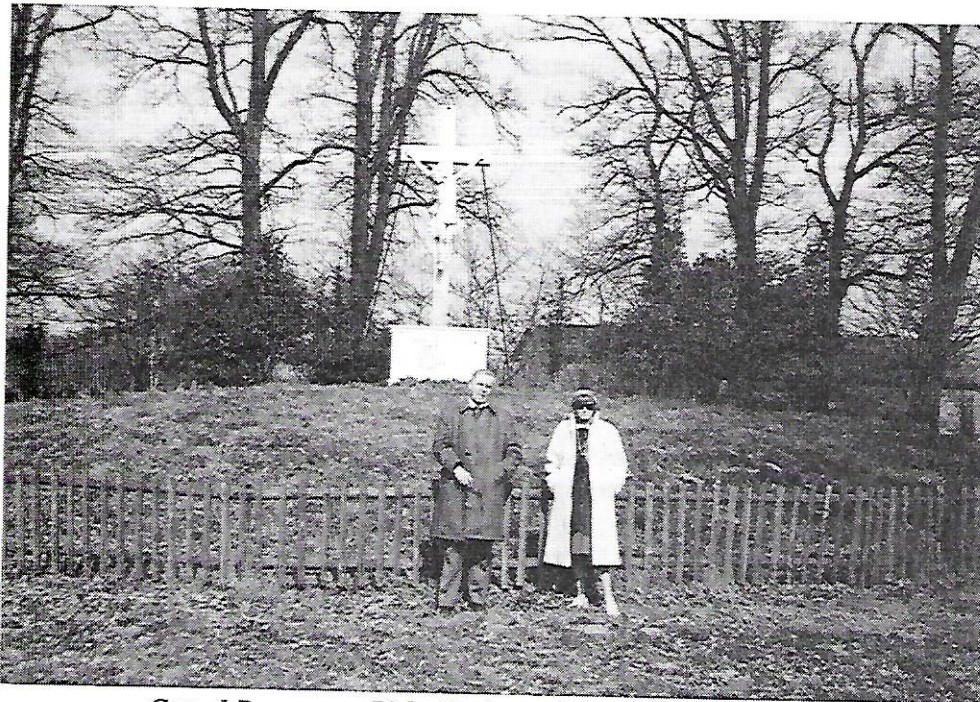
In Mei van het jaar 1598 werd er een classicale vergadering der eerste gereformeerde predikanten gehouden in Zutphen, waar een aantal pastoors werden ondervraagd over hun standpunt ten aanzien van de nieuwe protestantse leer.

Een Gedeputeerde van de Graafschap was bij het verhoor aanwezig. Uit deze ondervraging bleek dat de meeste pastoors in concubinaat leefden hetgeen aangeeft hoe de toestanden in de R.K.Kerk waren. De overgang naar de protestantse kerk was zeer massaal.

Het was meestal niet uit geloofsovertuiging maar meer door de aandrang van de overheid.

De R.K. godsdienst van Aalten en Bredevoort werd geheel verboden en de zeer weinige katholieken die trouw gebleven zijn aan hun geloof moesten naar elders om hun godsdienst te beleven.

Monseigneur B. van Galen, Bisschop van Munster, liet op Pruissisch grondgebied op ongeveer 110 meter afstand van de grens aan de **Bodendijk** een kapel bouwen, "**De Kruiskapel**" genaamd. Er werd een pastoor aangesteld en de katholieken uit Aalten en Bredevoort konden daar ter kerke gaan. Veel Pommers zijn gedoopt in de Kreutzkapel.

*Gerard Pommer en Rieky Lindeman Pommer
Dit is de plek waar de Kruiskapel heeft gestaan.*

Als de bewoners van Bredevoort en Aalten naar de Kreutzkapelle gingen moesten zij met schop en spade daarheen gaan om niet in moeilijkheden te geraken. De vrouwen moesten het gouden kruis, dat zij 's zondags droegen verstoppen, anders liepen zij de kans, dat het werd afgerukt.

In 1790 was het de Rooms Katholieken weer mogelijk in Aalten en Bredevoort godsdienstoefeningen te houden. Omstreeks het midden van de 19e eeuw is van de Kreutzkapelle geen gebruik meer gemaakt en is hij afgebroken.

Toen de Kreutzkapelle werd afgebroken en de nieuwe weg naar Bocholt was aangelegd, is de kastelein van het cafe, dat stond naast de kapel, verhuisd naar de Bocholtseweg en heeft daar de naam van het cafe "Kreutzkapel" tot op de dag van vandaag gehandhaafd.

Inmiddels ontwikkelde zich in Frankrijk nieuwe ideeën over kerk, staat en samenleving. De heerschappij van de kerk en adel moest worden omver geworpen want dan konden vrijheid, gelijkheid en broederschap opbloeien. Deze ideeën waaiden over naar onze streken. De opkomst van het volk werd gepropageerd door de patriotten.

In het jaar 1795 krijgen de patriotten hulp van de Fransen waardoor **Stadhouder Willem V**, Heer van o.a. het ambt Bredevoort, naar Engeland moet vluchten. Aan de bevoorrechte positie van de protestanten, de adel en de regenten komt een einde. De heerlijkheids- en stadsrechten houden op te bestaan en de besturen worden naar huis

gestuurd. De Heerlijkheid Bredevoort valt in vier municipaliteiten uiteen n.l Winterswijk, Bredevoort, Aalten en Dinxperlo.

In 1798 worden de municipaliteiten weer opgeheven om plaats te maken voor een meer vertrouwde vorm van bestuur vanuit Bredevoort onder de naam "**Ambt Bredevoort**". De hoogste gezagdrager werd officier, richter, drost of baljuw genoemd.

In het jaar 1811 worden de Nederlanden door Napoleon bij Frankrijk ingelijfd en wordt de bestuursvorm weer herzien.

In het gebied van het Ambt Bredevoort worden drie Marieën ingesteld, te weten: Winterswijk, Bredevoort/Aalten en Dinxperlo.

De Maire van Bredevoort/Aalten wordt Christiaan Caspar Stumph, en de adjunct maire wordt Arnoldus Florentinus Roelvink.

De inlijving bij Frankrijk bracht met zich mee dat een aantal Franse wetten van kracht werden.

Zo werd op 1 Januari 1811 de **Codes Napoleon** ingevoerd. In deze wet werden registratieregels vastgesteld door de overheid en hierdoor werd de Burgerlijke Stand in het leven geroepen. Er werden vier registers aangelegd: **het register van geboorte; het register van huwelijk en echtscheiding; het register van overlijden en het register van huwelijksangiften en afkondigingen.**

Een van de meest gehate instellingen van het Franse bestuur was de conscriptie, de gedwongen loting voor de militaire dienst. Alle jongens van 20 jaar moesten loten wie van hen voor vijf jaar onder de wapenen zou komen. Wie veel geld had kon zich door betaling van een plaatsvervanger aan de werkelijke dienst onttrekken. Vele "remplacanten" vonden hierdoor in de krijgsmacht een middel van bestaan.

Verondersteld mag worden dat vele jongemannen zich in die tijd hebben onttrokken aan de dienstplicht door eenvoudigweg te vluchten naar andere gebieden. (Dit zou ook wel eens het geval kunnen zijn met Jan Adolph Pommer die naar Hoogland is vertrokken).

In 1813 worden de Fransen verdreven door de Kozakken. Een Oranjetelg zet voet aan wal in Scheveningen en Nederland is weer vrij. Terstond worden een aantal bestuurlijke herindelingen ingevoerd. De Marieën moeten plaats maken voor gemeenten. Bredevoort en Aalten worden weer afzonderlijke gemeenten. **Mr. Arnoldus Florentinus Roelvink** wordt de Burgemeester van Bredevoort.

In 1816 wordt het **Reglement voor het platteland van de Provincie Gelderland** uitgevaardigd met als gevolg wederom een aantal herindelingen. Zo wordt op 1 Januari 1818 het **Schoutambt Bredevoort** opgeheven en bij Aalten gevoegd. Mr. Roelvink wordt de burgemeester van de nieuw gevormde gemeente Aalten. Hijzelf blijft in

Bredevoort wonen maar het gehele bestuursapparaat verhuist naar Aalten. Het is de omgekeerde wereld. Waren in het verleden de bestuurlijke functies, de vesting en garnizoen de belangrijkste pijlers waarop de Bredevoortse economie was gebaseerd, nu brokkelden deze pijlers een voor een af en raakte Bredevoort geheel op eigen bestaans- en welvaartsbronnen aangewezen. Hierdoor raakte Bredevoort in verval waaruit zij zich moeilijk kon losmaken.

Van belang voor de bevolking is geweest de oprichting van de verf- en katoenweverijen door de firma van Eijk en Zoon uit België, de oprichting van een zuivelfabriek en de tot standkoming van een tramverbinding.

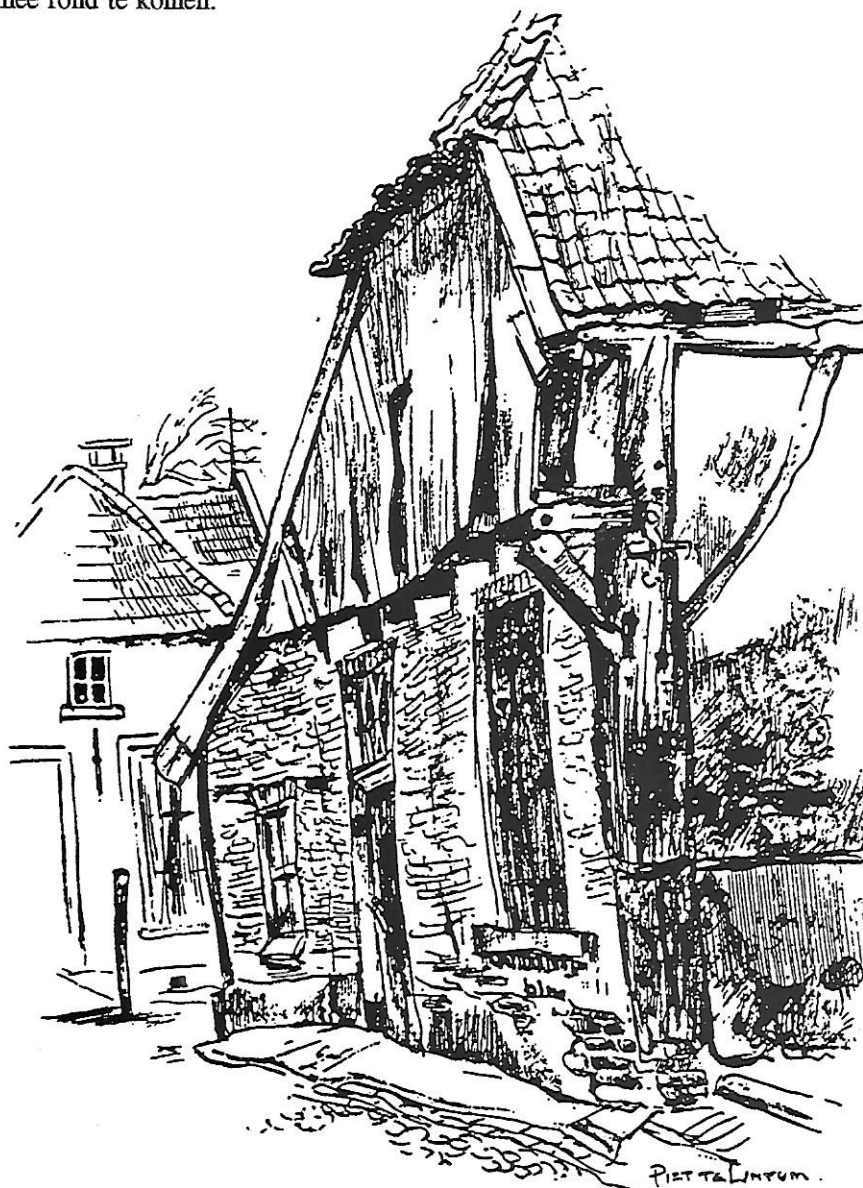
In de 19e eeuw en meer nog in de 20e eeuw heeft het dorp Aalten en dus ook Bredevoort grote veranderingen ondergaan. Onmiddellijk buiten en rondom de bebouwde kom werden door de bewoners tuinen aangelegd. Hier verbouwden zij hun groenten, aardappelen en fruit, want ieder moest zoveel mogelijk voor zichzelf zorgen.

Mede als gevolg van de Napoleontische tijd was de bevolking merendeels tot diepere armoede vervallen. Ook de boerenstand was hard achteruit gegaan. Men kon met hard werken tegen een karig loon nauwelijks in het noodzakelijkste levensonderhoud voorzien. Er was weinig geld. Een goed geschoolde wever verdiende 50 à 60 cent per dag. De kinderen moesten meehelpen bij het werk op het land en zelfs bij het weven om zodoende de wekelijkse verdiensten op te vijzelen. Ook de andere lonen waren op hetzelfde niveau. Een dagloner bij een boer verdiende 40 cent per dag, terwijl een boerendienstbode ongeveer 18 à 20 gulden per jaar verdiende en ontving zij jaarlijks 1 spint lijnzaad, 5 el linnendoek en 5 el werkendoek (grof linnen).

Eenmaal per jaar kreeg zij acht dagen vrijaf om het verkregen vlas in de ouderlijke woning te spinnen. Met de lonen van andere ambachtslieden was het vrijwel hetzelfde gesteld. Per week moest iedereen gemiddeld 72 uur werken. Er werd 's morgens vroeg begonnen en men was 's avonds pas om half acht klaar. Een vrije zaterdag kende men niet.

De prijzen waren in die tijd evenredig laag. De huur van een nette arbeiderswoning bedroeg 30 à 40 cent per week. Toch waren de inkomsten veel te laag om er behoorlijk mee rond te komen.

Vismarkt 2, Bredevoort (gesloopt 1950)

Bijna alle burgers hadden een tuin of een stuk grond waar men een of meerdere koeien op hield, de kleinere man had geiten of varkens uiteraard voor eigen gebruik.

Vaak had men ook een stuk grond gehuurd in de omgeving om te bebouwen. De huizen waren er helemaal op ingericht. Zij zijn gebouwd met de achterzijde naar de straat gekeerd, de voorgevel van de straat af.

Door een grote dubbele deur, waardoor een voer hooi of stro kon worden binnengereden, kwam men over de deel met veldkeien geplaveid of voorzien van een lemen vloer, naar de woon- en slaapkamers. Bij vele huizen lag aan de straatkant een permanente mestvaalt vlak voor de deur.

Om een beter bestaan op te bouwen gingen velen werken in de stoomweverijen in Bocholt in Duitsland. Hier kon men meer verdienen dan in de eigen handweverijen. Die lonen bedroegen toen 6 à 7 Berliner Daalder. (7 Berliner Daalder was f 12,60 per week). Dagelijks trokken honderden arbeiders en arbeidsters naar Bocholt, eerst met de "**Bookelschen wagen**" (speciale wagen met een paard ervoor) en later per fiets of per tram. Mede vanwege het sobere bestaan en de grote werkeloosheid zijn ook veel mensen vanuit Aalten en Bredevoort naar Amerika vertrokken.

Een slechte gewoonte van de bevolking in vroegere eeuwen was het veelvuldig gebruik van sterke drank. Bij alle mogelijke gelegenheden werd jenever gedronken, terwijl velen een dagelijks gebruik maakte van de borrel.

Er waren dan ook veel tapperijen en jeneverstokers. Dronkenschap kwam veelvuldig voor. Sinds het begin van deze eeuw is in de situatie verandering gekomen. Na het inwerking treden van de Drankwet was het aantal vergunningen voor de verkoop van sterke drank drastisch verminderd.

De bevolking van Bredevoort bestond in 1748 uit 120 mannen, 163 vrouwen, 275 kinderen en 30 dienstdoden (6 mannen en 24 vrouwen). Totaal 588 zielen.

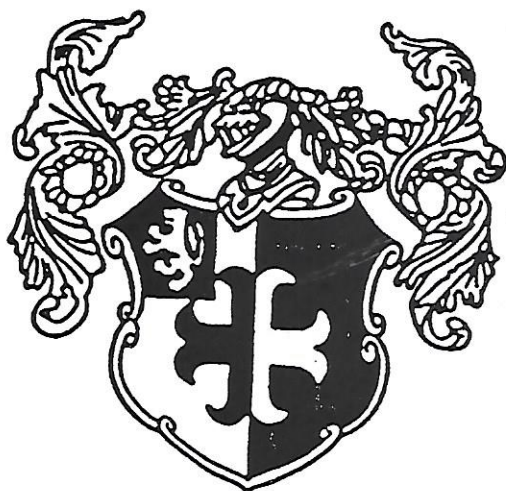
In het jaar 1798 waren er in Bredevoort 482 Hervormden, 119 Katholieken en er woonden 33 Joden met een eigen synagoge aan de Vismarkt. Bredevoort heeft thans 1500 inwoners, 50% is Katholiek en 50% Protestant.

In dit artikel heb ik getracht een beknopt beeld te geven van Bredevoort, dat prachtige stadje in de Achterhoek.

In de archieven is zo onzettend veel te vinden over Bredevoort dat je er bij wijze van spreken wel 10 boeken over zou kunnen schrijven.

Een ding staat vast, in dit heerlijke stukje land hebben **Pommers** gewoond, geleefd met hun grote gezinnen, hebben kinderen groot gebracht, hebben godsdienstvervolgning meegemaakt, niet te vergeten de vele oorlogen die er gevoerd zijn, zij hebben geploeterd

en gezwoged om het hoofd boven water te houden, en ondanks dat alles , en dat imponeert nog het meeste, zij hebben hun Rooms Katholieke afkomst tot op de dag van vandaag niet verloochend.

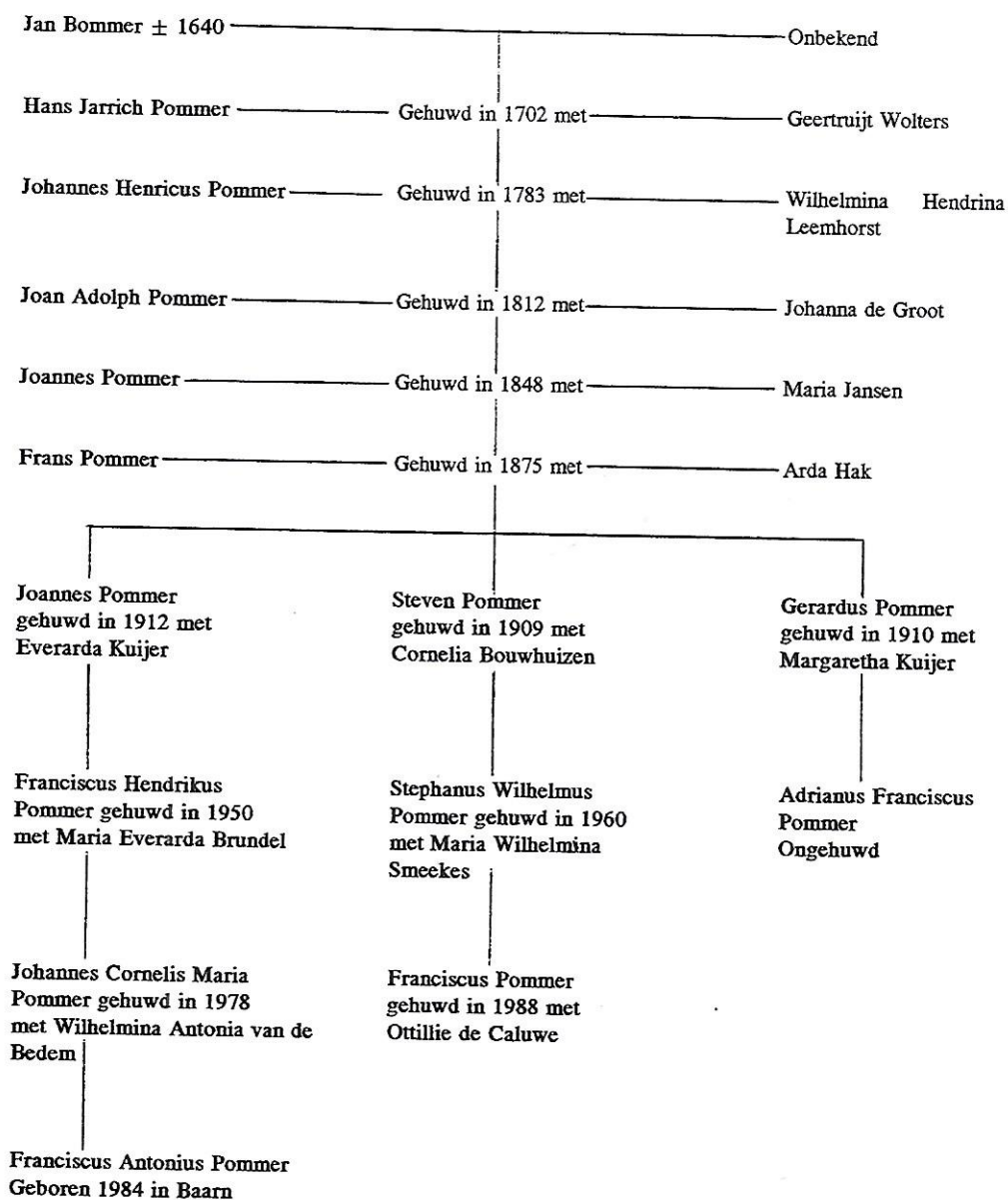

Het wapen van Bredevoort

Geraadpleegde bronnen

- * Rijks Archief Gelderland in Arnhem
- * Gemeente Archief Aalten in Aalten
- * Aalten en Bredevoort in vervlogen tijden door B.D.Rots
- * Bredevoort een Heerlijkheid, uitgave van het Staring Instituut
- * Jaarboek Achterhoek en Liemers nr 12
- * Ne Gopse Vetelsels ovver Aalten en Bredevoort

Schema POMMER in rechte lijn vanaf 1640 tot heden

Generatie I

- I **Jan Bommer, (I)** zijn afkomst is tot op heden niet gevonden. Onbekend is waar en wanneer hij is geboren. Zijn huwelijksdatum is niet bekend evenals zijn overlijdensdatum. Aangenomen dat hij de vader is van **Hans Jarrich Pommer (II)**, dan kunnen we rustig stellen dat hij tussen de jaren 1630 en 1650 geboren is en waarschijnlijk afkomstig uit Duitsland.

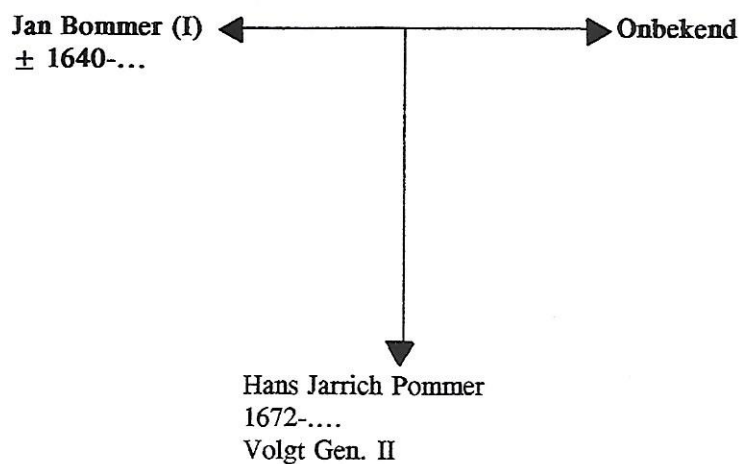
De veronderstelling dat **Jan Bommer** de stamvader is van de **Pommers** is gebaseerd op de inhoud van de volgende akte:

Trouwboek Gemeente Bredevoort 1702.

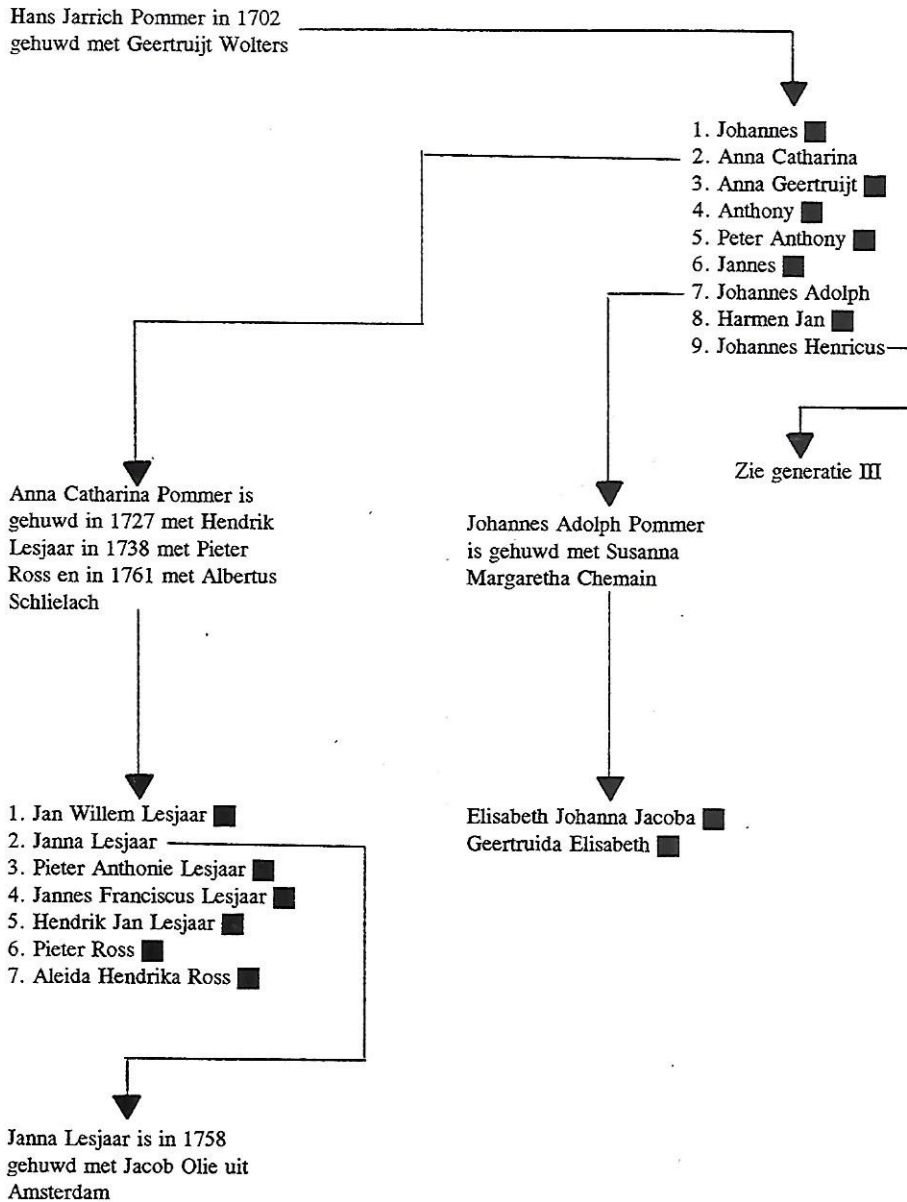
Op 21 oktober 1702 zijn gehuwd:

HANS JURJEN BOMMER, (II) zoon van **JAN BOMMER (I)** met **ANNA GEERTRUIJT VOS, (IIa)** dochter van **PETER VOS** uit Bredevoort, Soldaat onder de Compagnie van Baron van Hartevelt uyt Coburgh.

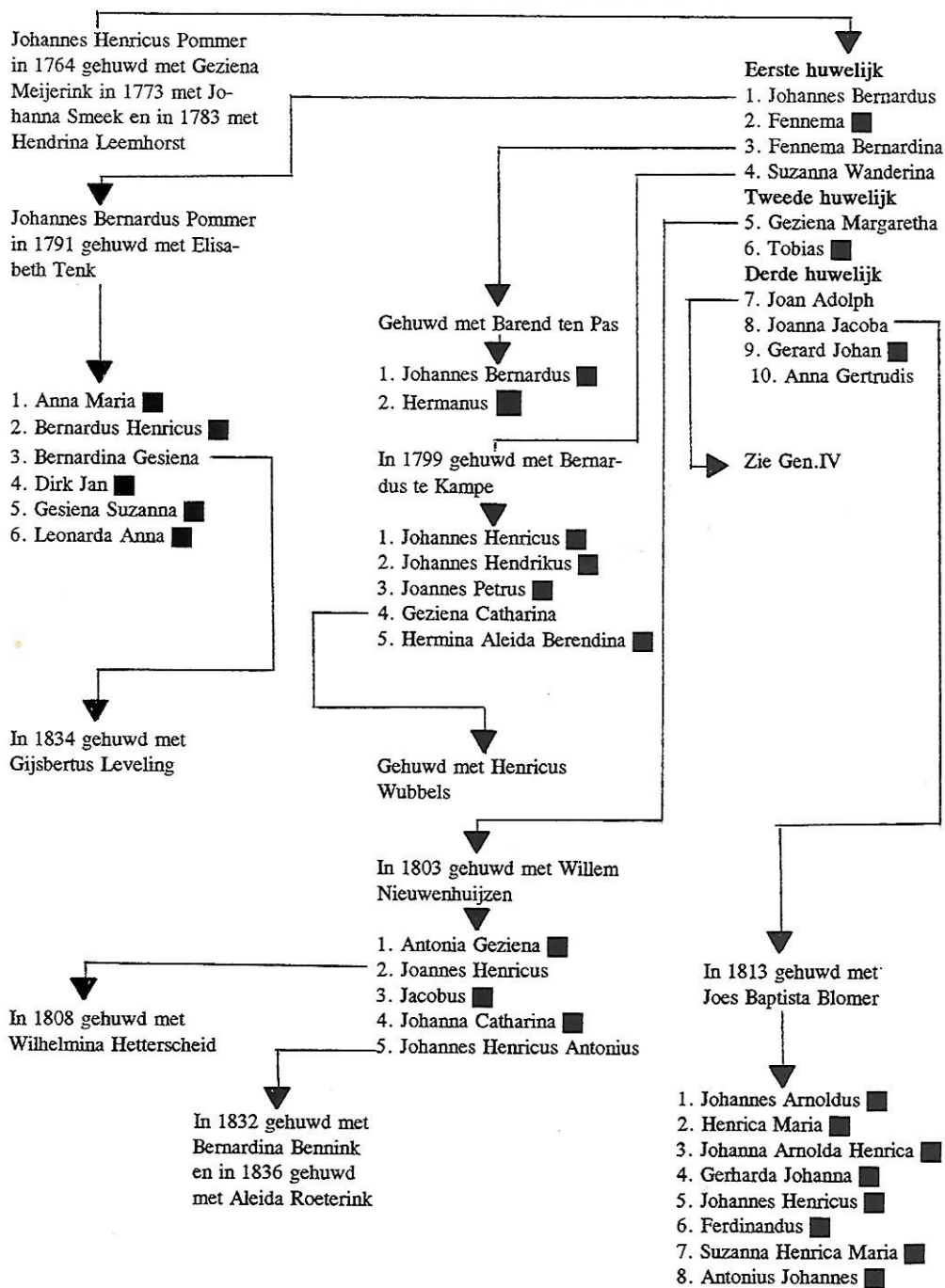
(Microfilm nr 51 Bredevoort, aanwezig in het Rijks Archief Arnhem).

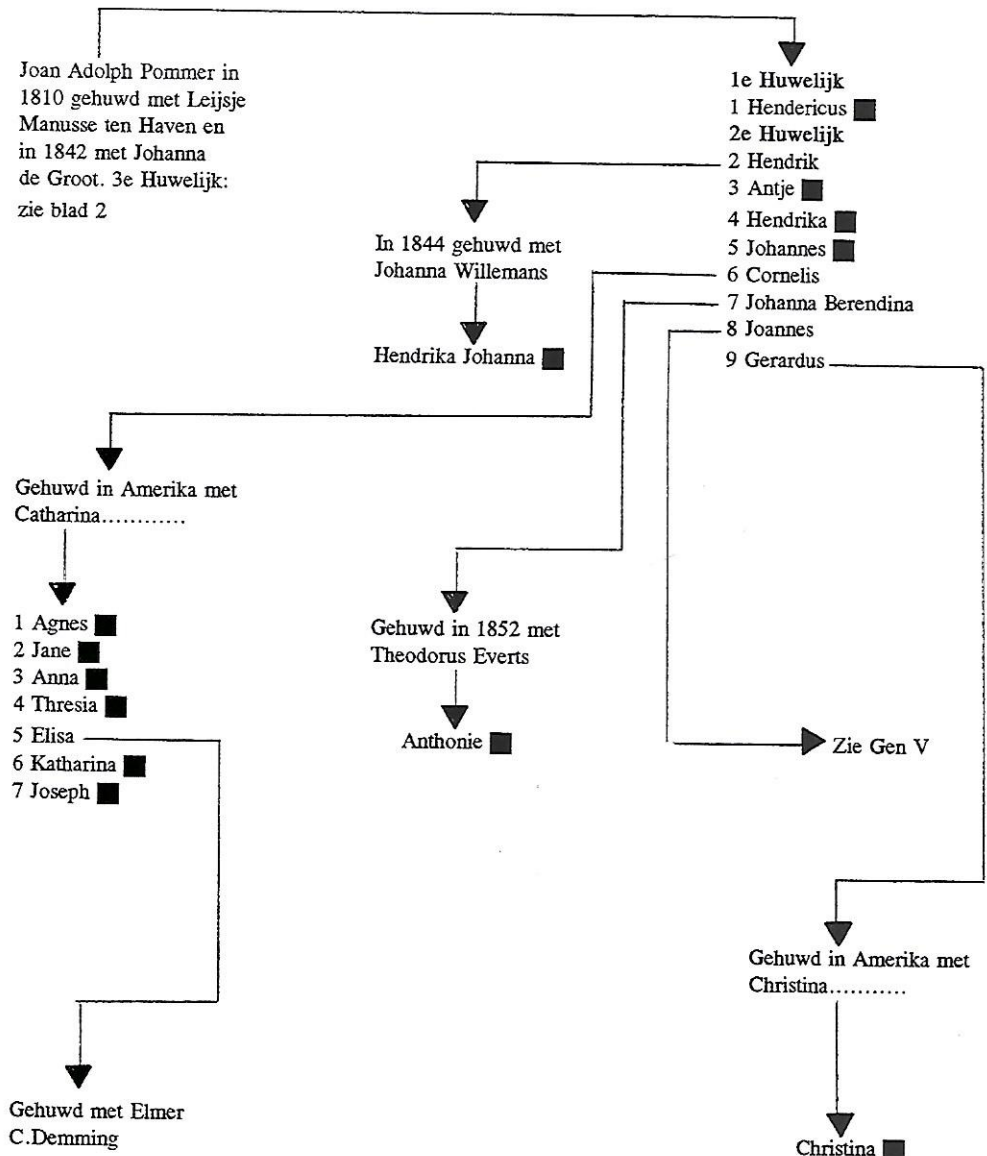
Schematisch Overzicht Generatie II

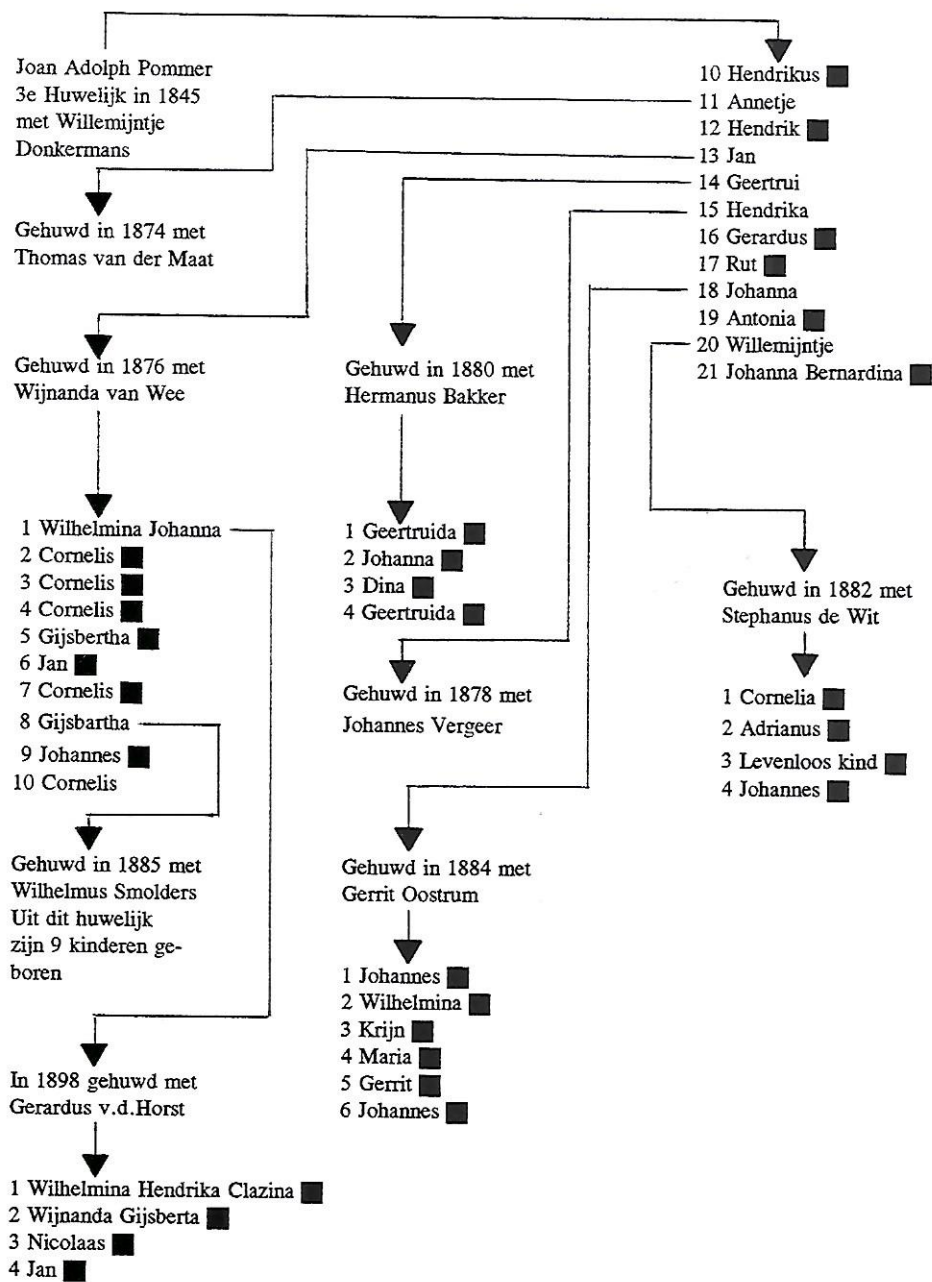
Schematisch overzicht Generatie III

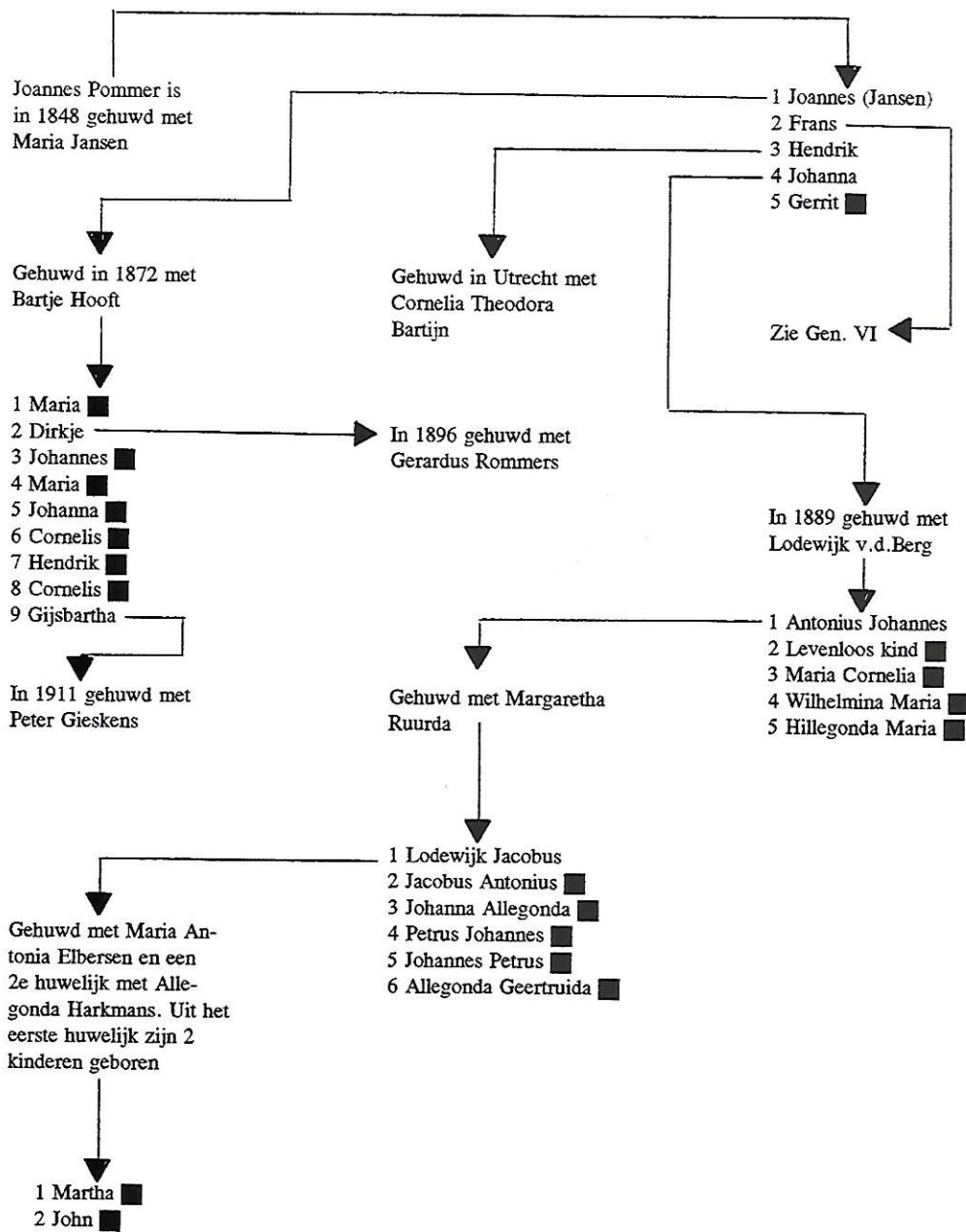
Schematisch overzicht Generatie IV (1)

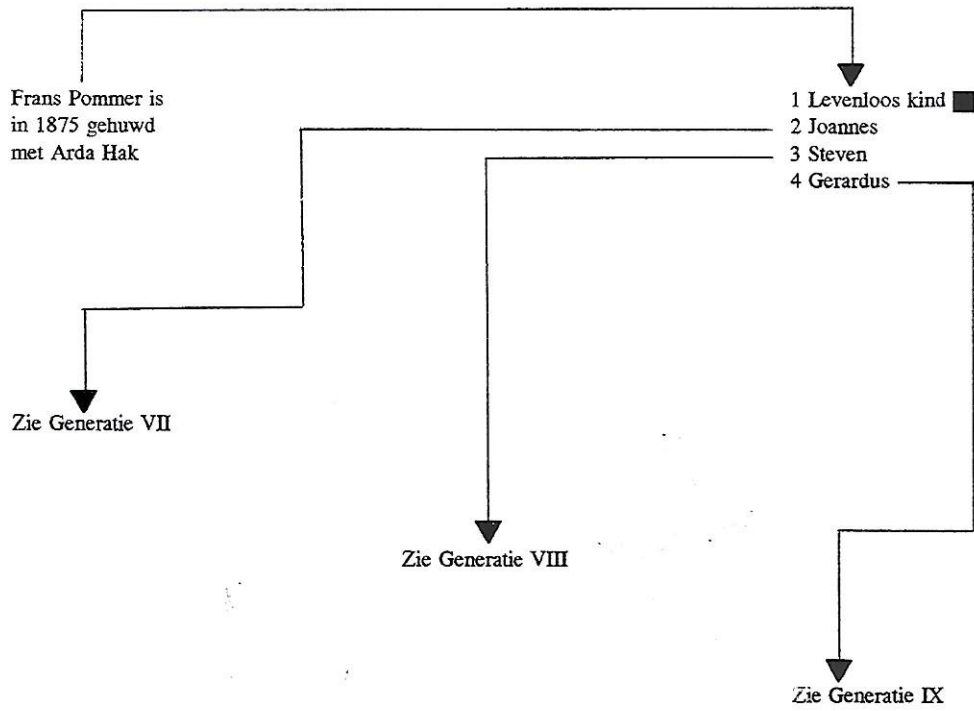
Schematisch Overzicht Generatie IV (2)

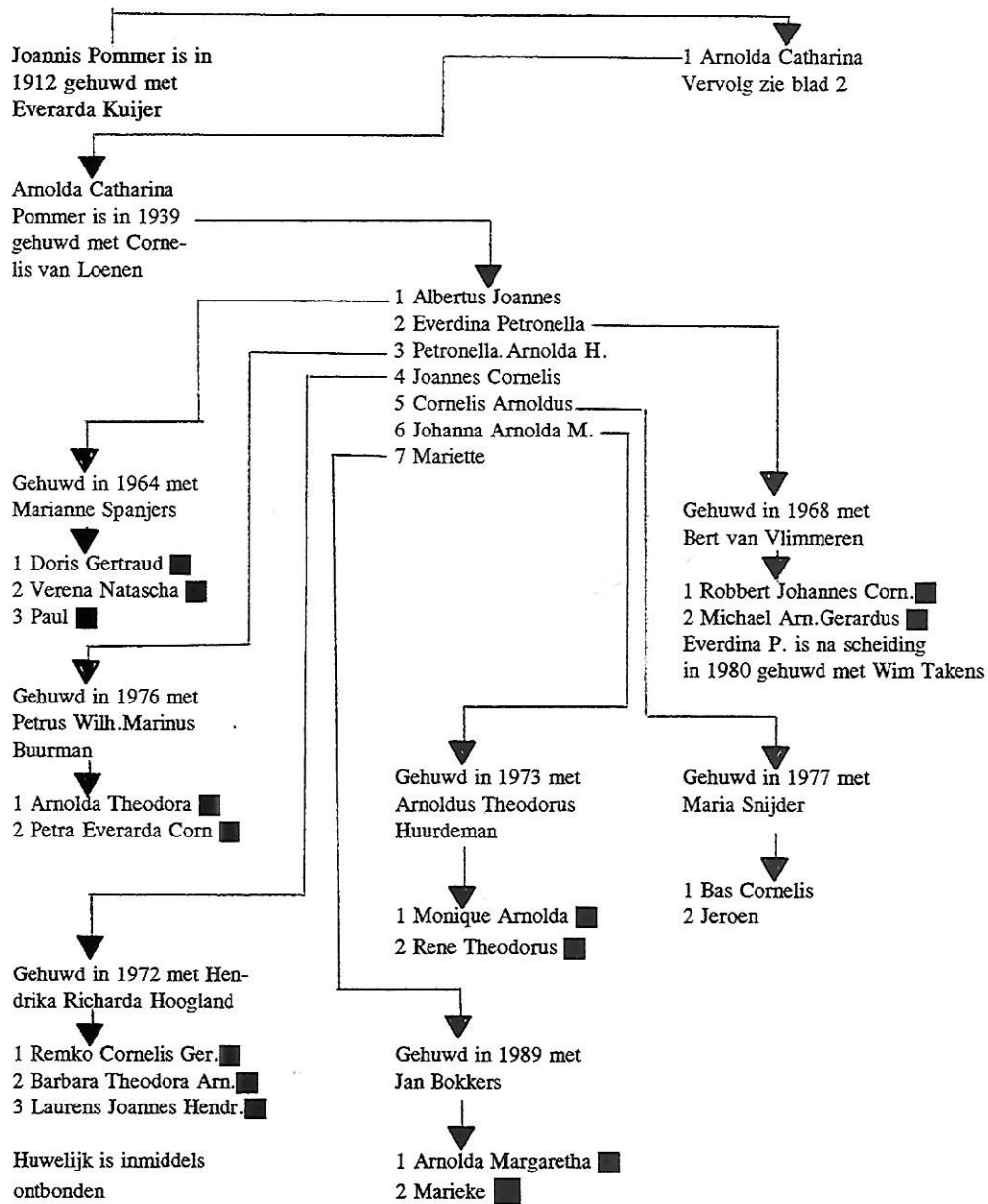
Schematisch overzicht Genreatie V

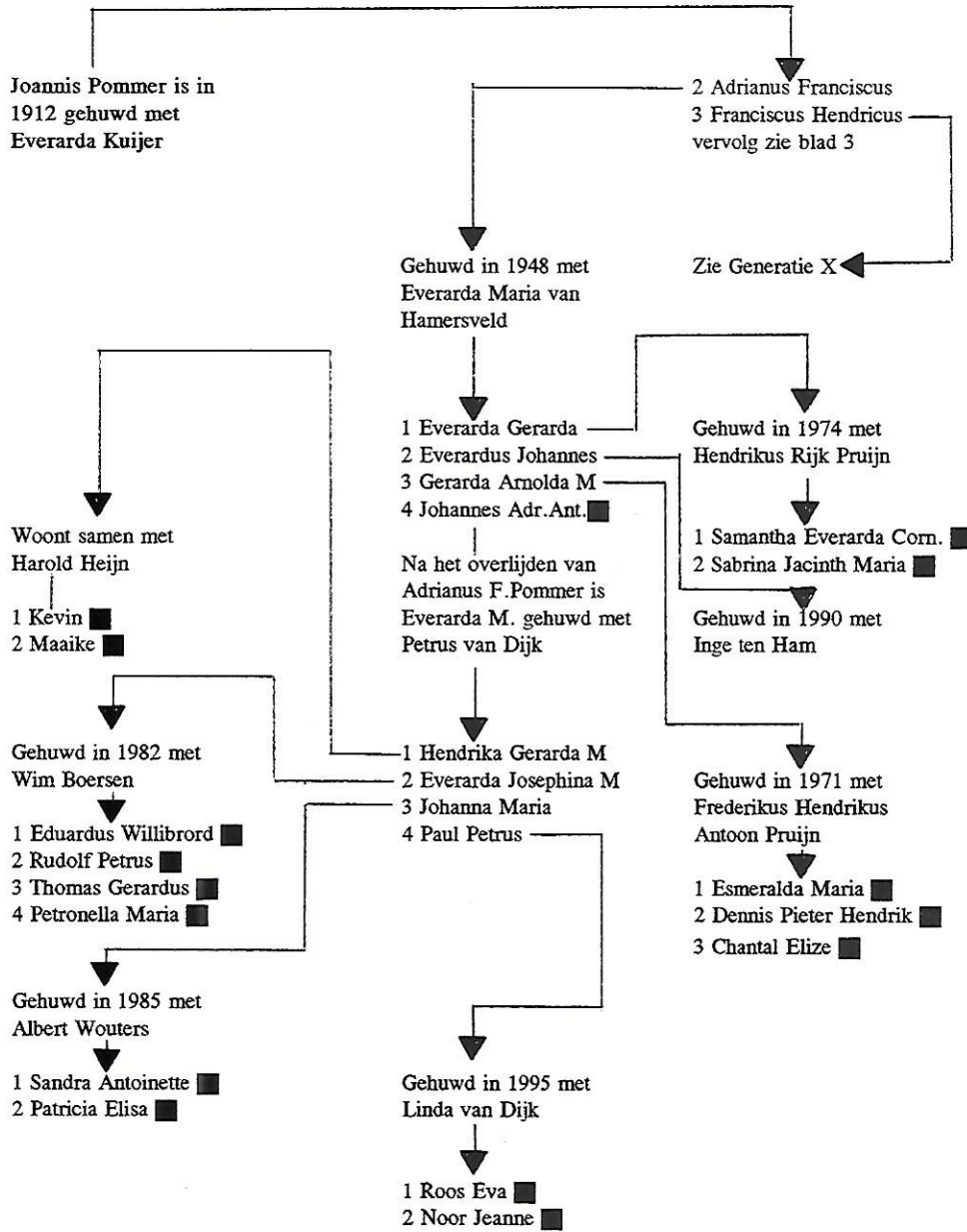
Schematisch overzicht Generatie VI

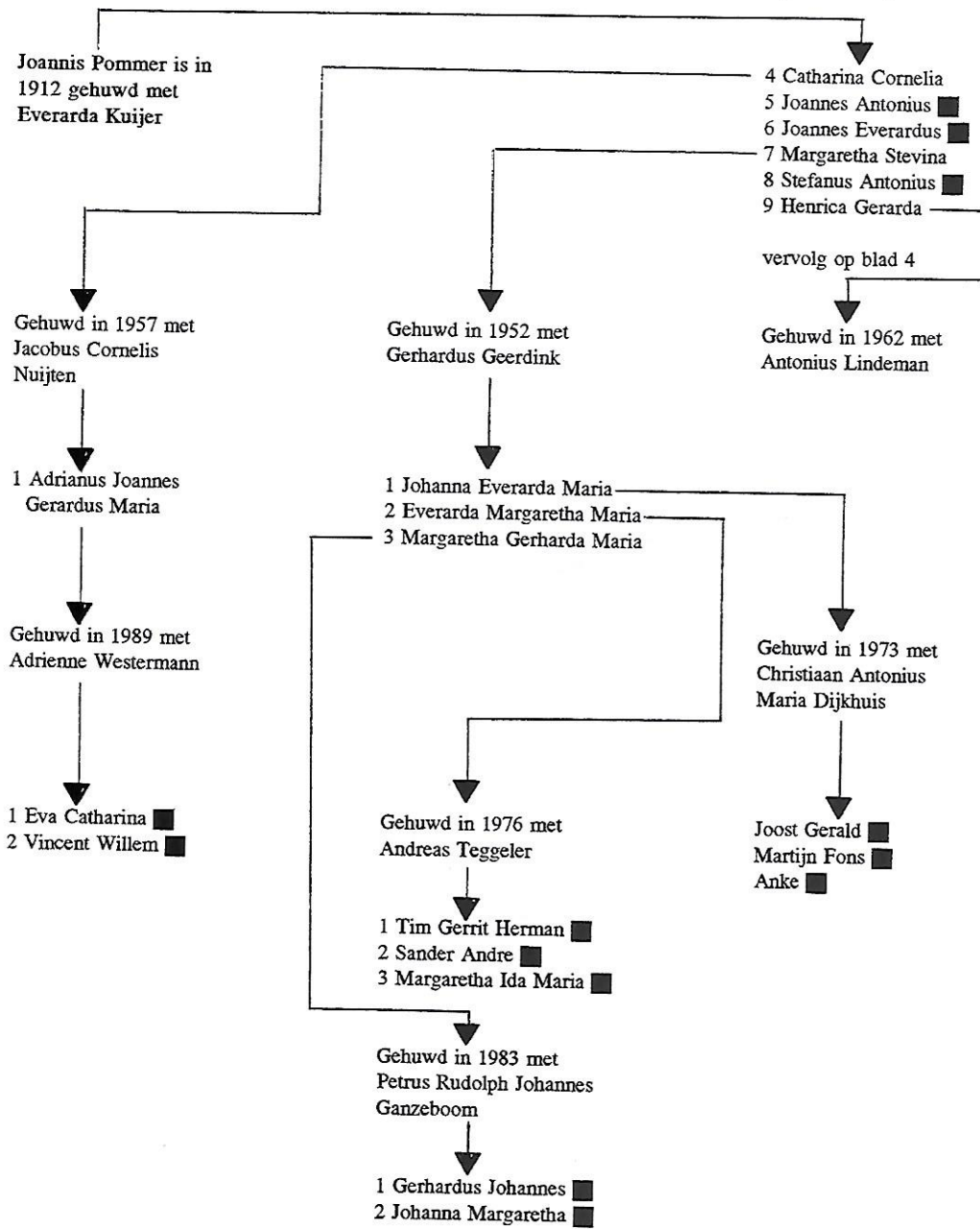
Schematisch overzicht Generatie VII (Blad 1)

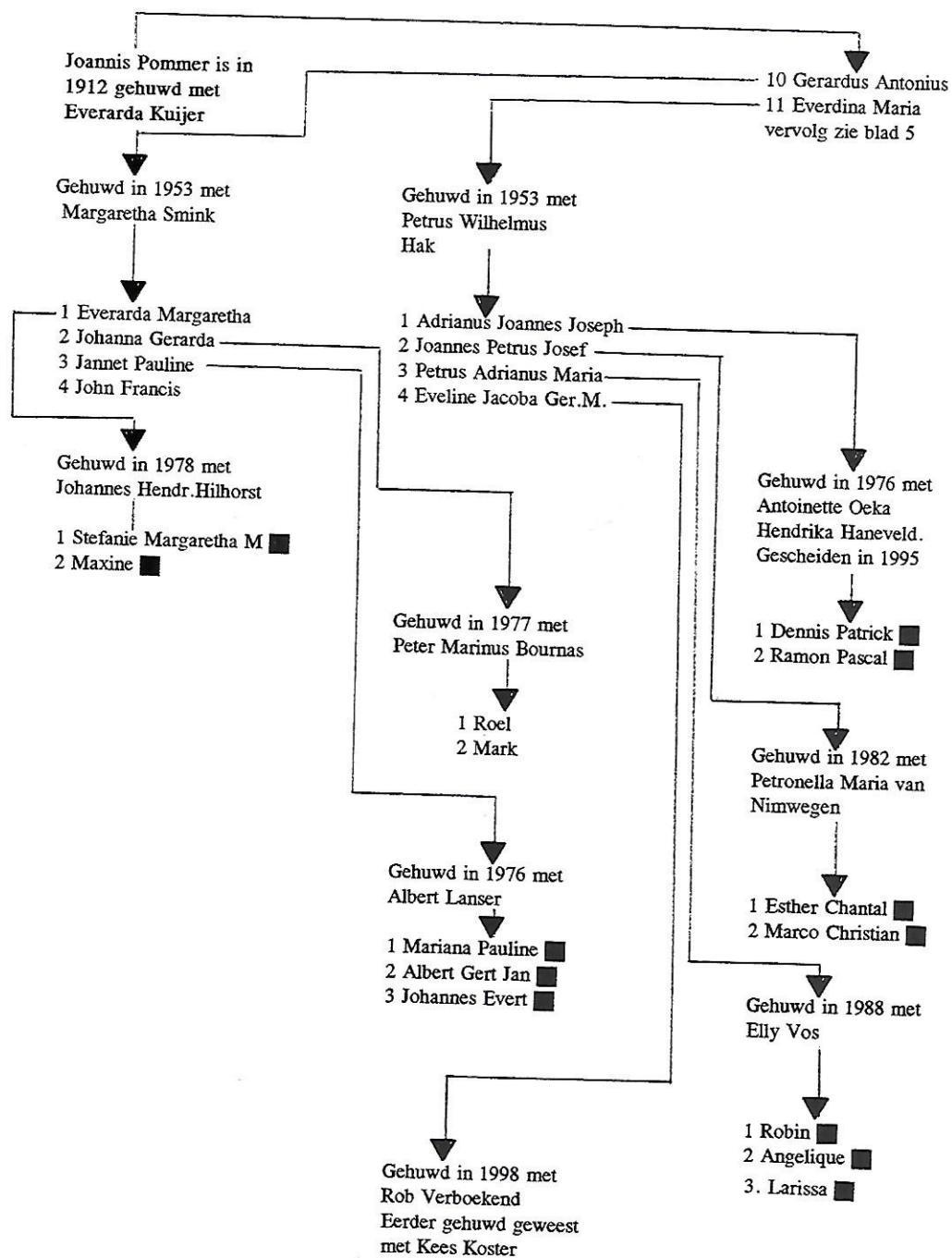
Schematisch overzicht Generatie VII (Blad 2)

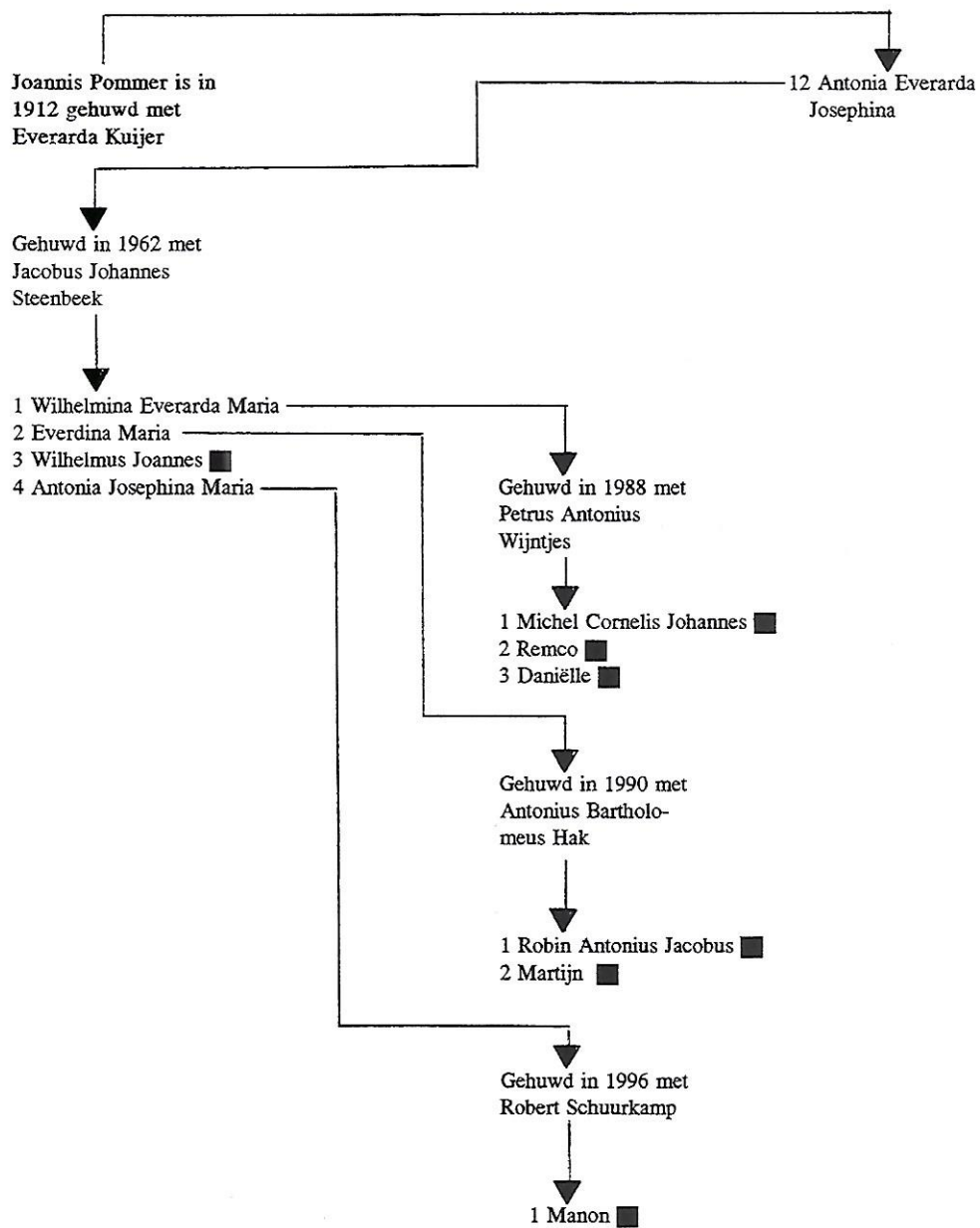
Schematisch Overzicht Generatie VII (Blad 3)

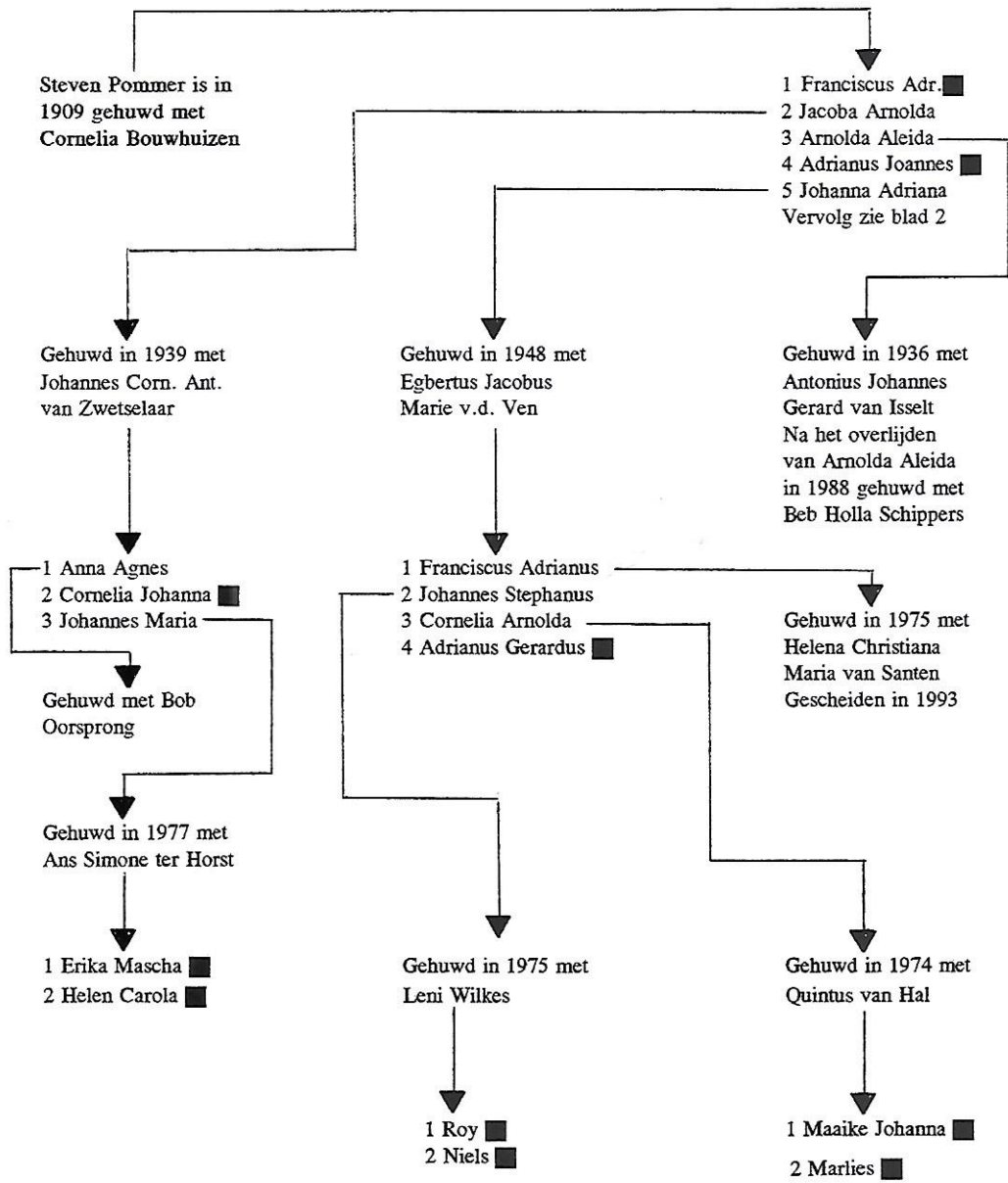
Schematisch overzicht Generatie VII (Blad 4)

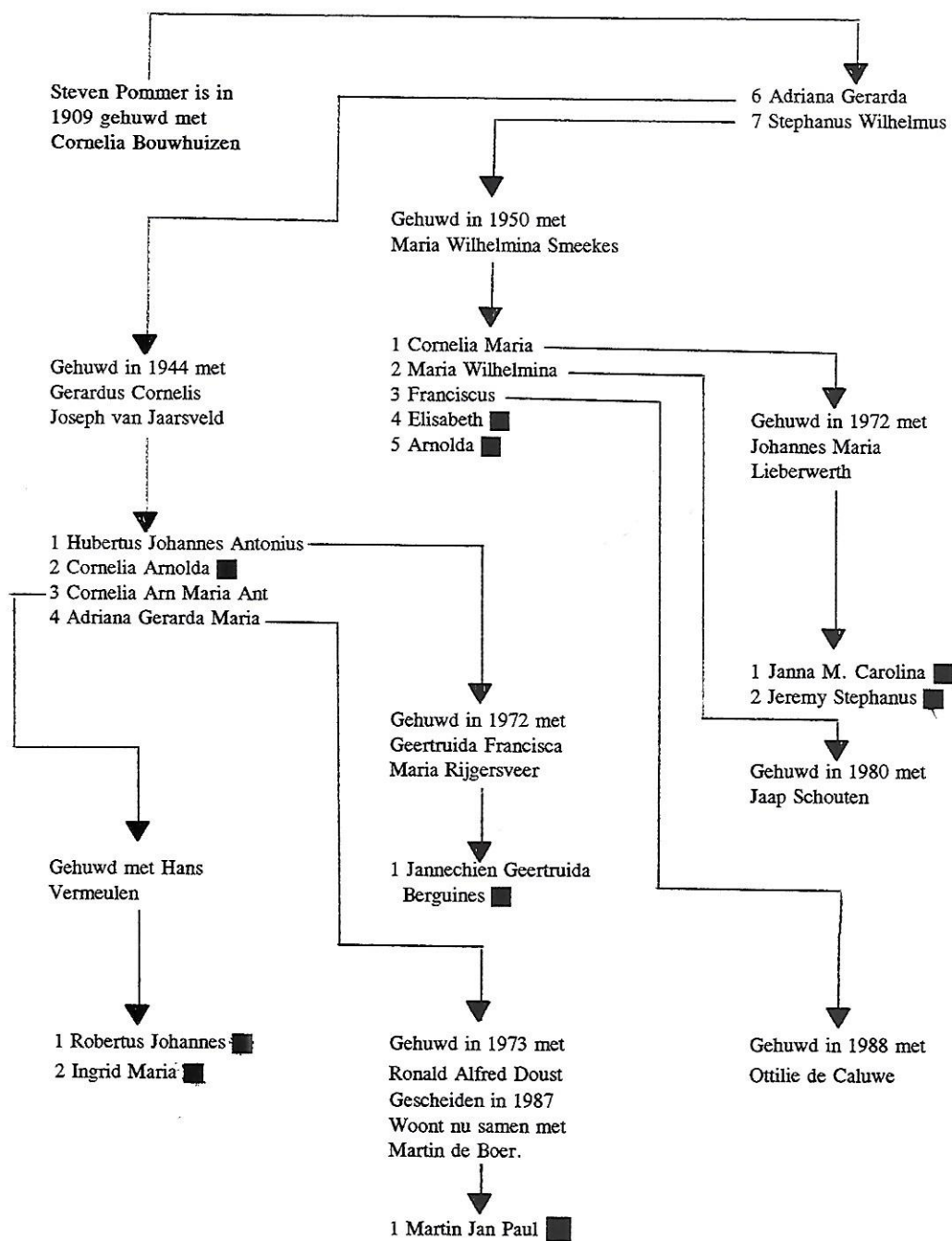
Schematisch Overzicht Generatie VII (Blad 5)

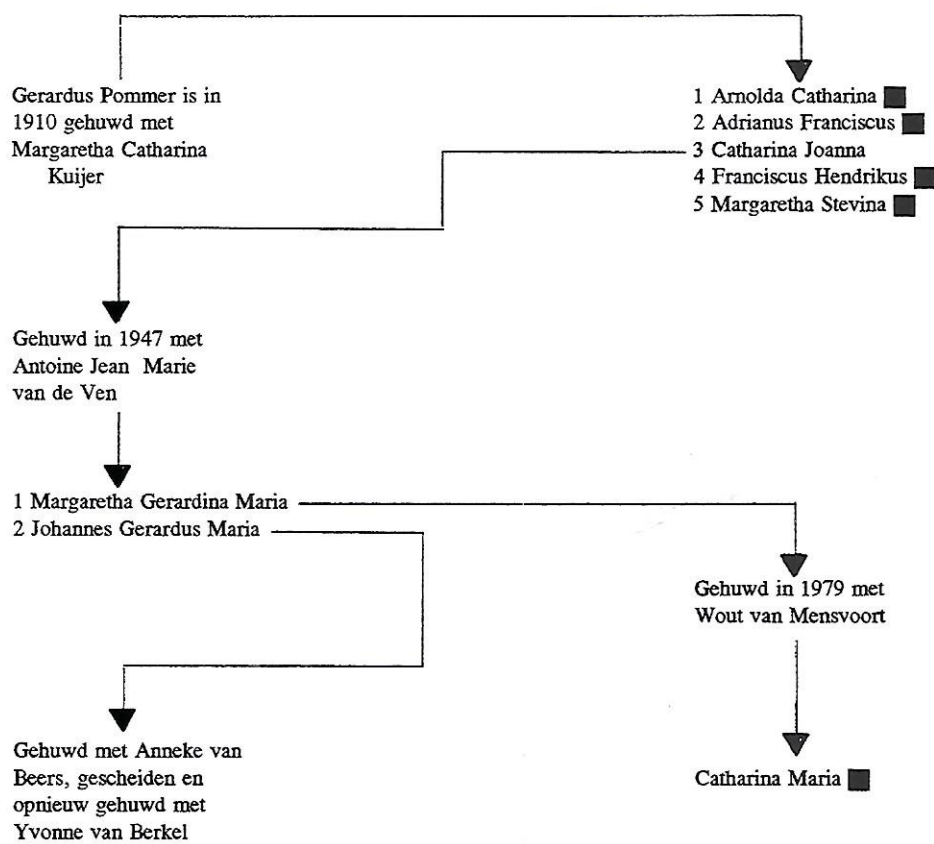
Schematisch Overzicht Generatie VIII (Blad 1)

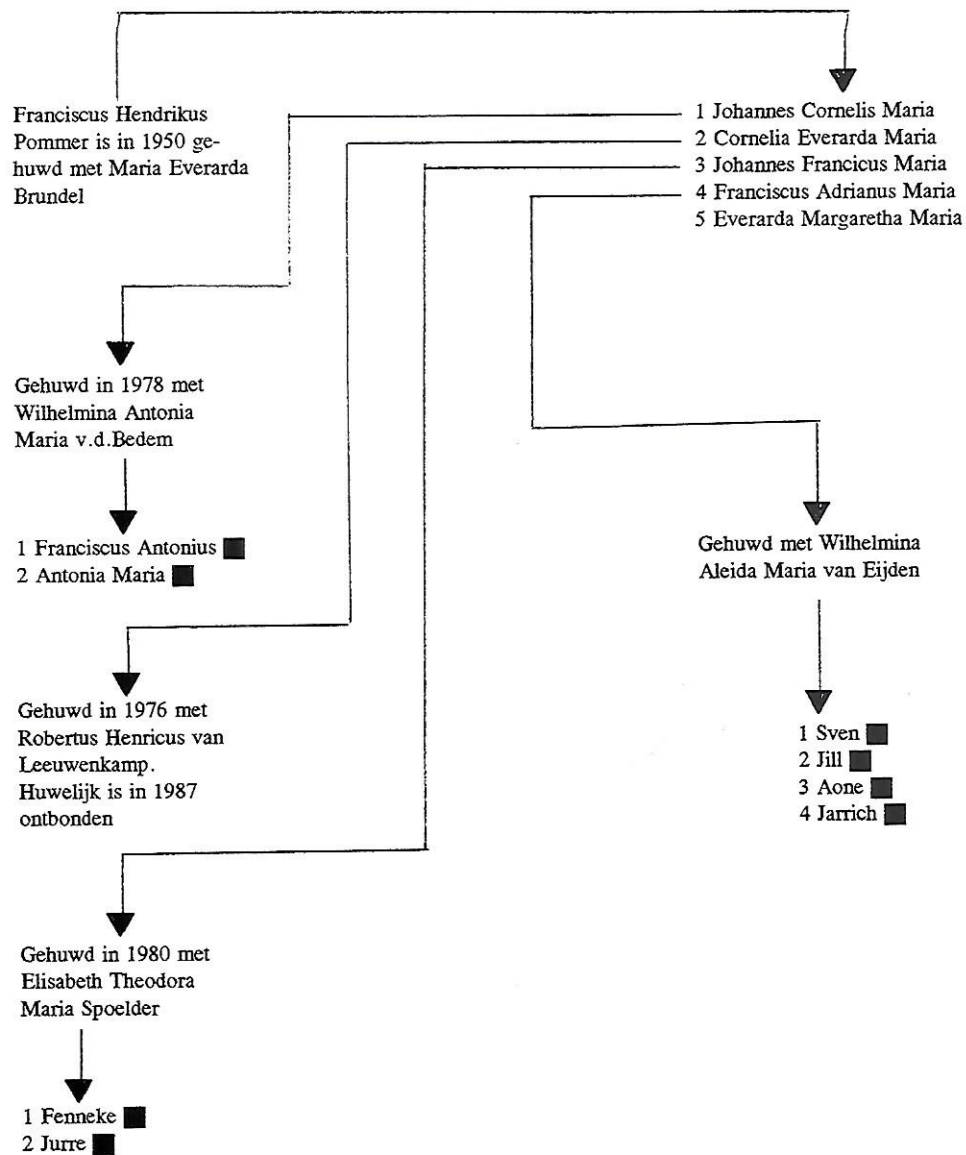
Schematisch overzicht Generatie VIII (Blad 2)

Schematisch Overzicht Generatie IX

Schematisch Overzicht Generatie X

De Heerlijkheid Hoogland.

Het is best mogelijk dat er in de pré-historische tijd mensen hebben gewoond in het gebied rond Hoogland. De vondsten van grafheuvels en een vuursteenfabriek op de **Leusderhei** bewijzen dat er in de periode 8000 tot 4000 voor Christus mensen hebben gewoond in het gebied van de **Gelderse Vallei** en **Eemland**. Deze mensen zullen waarschijnlijk tot de nomaden hebben behoord, die met jacht, visvangst en eetbare planten in hun levensonderhoud voorzagen.

Op het zuidelijke gedeelte van de **Utrechtse Heuvelrug** zijn resten gevonden van pré-historische akkers, hetgeen er op wijst dat de nomaden hun zwerversleven hebben opgegeven en zich op de akkerbouw zijn gaan toeleggen. Het aanleggen van de akkers geschiedde door vernietiging van de bossen. De eerste jaren verkreeg men vaak een zeer ruime oogst. Dit kwam door de verrotting en vermolming van planten en andere organische stoffen in de bodem, maar doordat er daarna geen bemesting meer werd toegepast liep de oogst snel terug. Men hakte dan maar weer een nieuw stuk bos om en op de oude akker werd dan het vee geweid. De akkerbouw neemt geleidelijk aan toe en zo ontstaan er in de praktijk boerderijen.

Na de slag in het Teutoburgerwoud in het jaar 9 na Christus bepaalden de Romeinen dat een streek van 50 mijl langs de grens, in dit geval de Rijn, vrij moest blijven van bewoning. Hierdoor werd de moeizaam in cultuur gebrachte grond weer overwoekerd door bos en ontstonden er weer heidevelden en zandverstuivingen.

Frankische stammen die zich rond het jaar 400 na Christus in deze streken vestigden troffen dan ook veel bebost gebied aan. Deze nieuwe bewoners hebben zich zeer waarschijnlijk op hoger gelegen gebieden gevestigd. Zij hebben erg veel land ontgonnen en boerderijen gebouwd, ook op lager gelegen gebieden in Hoogland.

In het jaar 777 komt het gehele **Eemlandgebied** onder beheer van de **Sint Maartenskerk in Utrecht**. Het gebied wordt bestuurd vanuit de **villa Lisiduna** in de buurt van **Oud Leusden**. In die tijd was Lisiduna het kerkcentrum van de gehele omgeving.

Door de **Bisschop van Utrecht, Ansfrius XVIII** wordt in het jaar 1006 op de heuvel **Hohorst** (thans de Heiligenberg) een klooster gesticht. Dit klooster verdwijnt al weer snel omdat alle grond in de omgeving in handen valt van de **Sint Paulusabdij in Utrecht**.

De abt van de Paulusabdij genoot een groot aanzien, bekleedde op landdagen een eerste plaats, voerde het hoogste gezag, had zijn eigen rechtsgebied, eigen leenmannen en leenhof maar zijn rechtsgebied in het **Sticht van Utrecht** beperkte zich alleen tot burgerlijke zaken. Door de abdij werd veel grond in leen gegeven aan het geslacht **Lockhorst**.

De kloosters, dus met name de monniken, hebben heel veel land ontgonnen.

We mogen aannemen dat in het jaar 1000 de ontginning van Hoogland is begonnen en de **maalschap** is ontstaan. 'De malen' of 'Maalschappen', instellingen afkomstig van de Germanen, waren eertijds vergaderingen of gerichten van onafhankelijke landgenoten, waarin over algemene belangen werd beraadslaagd, klachten behandeld en schuldigen veroordeeld werden.

De vergader- of gerichtplaats heette het 'Mal' 'Maal' of 'Malen' afkomstig van het oud Saksisch 'Mael'. Het betekent: wet, gericht, oordeel, samenkomst om recht te spreken of bijeenkomst om te beraadslagen over landszaken. In het middeleeuws latijn heet het 'Mallus' of 'Mallum'. Het samenwonen van mensen op een bepaald stuk grond die gemeenschappelijke belangen hebben heeft tot consequentie dat er een overlegorgaan moet zijn die de rechten van die gemeenschap moet beschermen, opdat niet iedereen zijn eigen gang kon gaan.

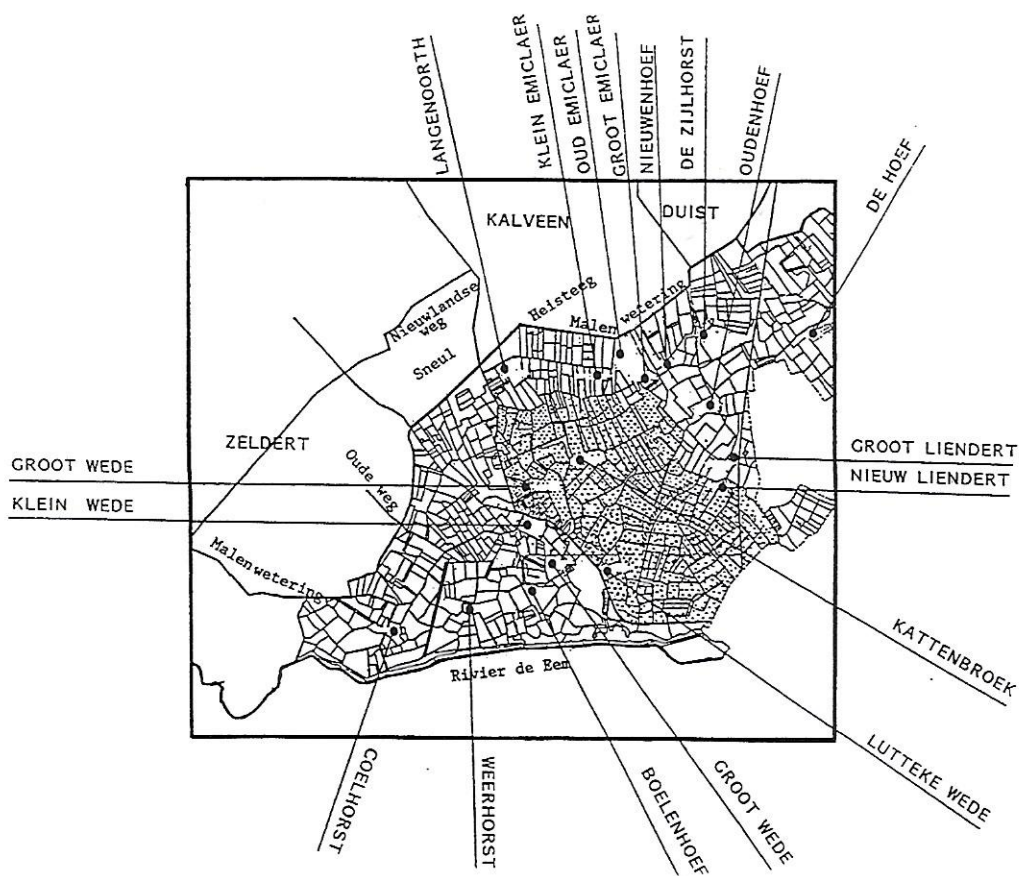

Het zegel van het College van de Malen.

De Malen op het Hoogland hadden ook de functie van een soort coöperatie en fungeerde als beheerder van de gemeenschappelijke eigendommen. Verondersteld mag worden dat, toen Hoogland onder leiding van de monniken van de Sint Maartens- of later de Sint Paulusabdij was ontgonnen, het gewonnen terrein is uitgegeven. Oorspronkelijk zijn er 15 hoeven geweest; waarschijnlijk zijn enkele hoeven bewoond geweest door de monniken van de Sint Paulusabdij. Iedereen kreeg een even groot aandeel en de rest was voor gemeenschappelijk gebruik. De gehele oppervlakte van de grond werd gemeenschappelijk eigendom met als gevolg dat iedereen een vast deel van de opbrengsten kreeg en ook moest bijdragen in de lasten. Boerderijen die in dit gebied werden gebouwd hadden geen aandeel in het **College van de Malen**, maar moesten wel een bijdrage leveren aan de gemeenschappelijke kas. De oorspronkelijke ontginners hadden veel meer rechten dan bewoners van later gebouwde boerderijen.

De benaming van de Malen op het Hoogland is niet altijd even duidelijk. Op het oudste zegel van de Malen staat: 'va Wede ende Emmiclaer', terwijl een andere keer wordt gesproken van 'Maelscap van Coelhorst'. We kunnen ons afvragen aan wie nu eigenlijk het beheer en de gezagshandhaving in Hoogland toeviel. Aan de **Lockhorsten die op Coelhorst woonden** of aan de **Heren van Stoutenburgh die op Emiclaer**

woonden. Waarschijnlijk hoorde ook **Wede** hierbij. In een leenregister van de Paulusabdij van het jaar 1300 staat vermeld dat het geslacht Lockhorst is beleend met o.a. het gerecht van **Zoest en Hese alsook met dat van Emiclaer.** Emiclaer en Wede is dus één gerecht dat als het ware één enclave was in het grotere Coelhorst. De boerderijen werden gebouwd van hout, met woning en bedrijfsgebouwen onder één dak. De wanden waren van vlechtwerk met leem bepleisterd en een gat in het dak om de rook te laten ontsnappen.

Hoogland met de Malenhoeven in 1648

Op de hoger gelegen gebieden had men bouwland en op de lager gelegen gebieden had men wei- en hooiland. Op de heidevelden hield men schapen. Naarmate meer bouwland in gebruik werd genomen werd het noodzakelijk de hoeveelheid grasland uit te breiden. Er werden meer en meer gebieden ingepolderd en zo ontstond o.a. **Nederzeldert, Overzeldert, Nieuwland, De Hond en de Slaag**. De bewoners van Hoogland hebben in die tijd een zwaar bestaan gehad en konden maar moeilijk in hun levensonderhoud voorzien.

In de tweede helft van de zestiende eeuw als de hervorming plaatsvindt merkt men daar op het Hoogland in eerste instantie weinig van. Net als in Amersfoort blijft men de RK-leer trouw. Men is wel verplicht mee te werken aan de besluiten van de **Utrechtse Staten**, maar dat doet men met tegenzin. De abdij van Sint Paulus wordt opgeheven en de bezittingen vervallen aan de Staten terwijl de inkomsten aan goede doelen worden toegewezen.

In 1590 blijkt dat de **Landsadvocaat Johan van Oldenbarneveldt de eigenaar is van Emiclaer**. Na zijn onthoofding (hij had immers de strijd met Prins Maurits verloren) werd een inventarislijst opgesteld der in arrest genomen goederen. In de lijst, opgemaakt door de Schout en Schepenen van het Hoogland d.d. 6 juni 1619 staat vermeld:

Het erve Emiclaer, groot 60 mergen geleghen op 't Hoogland met huis, schuur en twee bergen verhuurd voor 350 Caroli guldens jaarlijks, maar ook de vier parten van de Hoefmalenrenten, zijnde enige landerijen, geleghen op 't Hoogland, die verpacht worden door de Rentmeesters van de Malen welke jaarlijks 60 Caroli guldens opbrachten.

In 1620 is **Jonkheer Theophilus van Cats**, gehuwd met de kleindochter van Johan van Oldenbarneveldt de eigenaar van Emiclaer. In de 17e eeuw bestaat Hoogland uit drie Ambachtsheerlijkheden: **Hoogland, Coelhorst en Emiclaer**.

In 1714 koopt **Mr. Jan Frederik Teeckman**, zoon van de burgemeester van Amersfoort, van de Staten van Utrecht de **Heerlijkheid Hoogland**. In de akte van verkoop lezen we:

"De ambachtsheerlijkheid Hoogland werd verkocht den 22 juni 1714 mit alle Praeeminenten, Geregtigheden ende Emolumenten die daartoe behooren also het stellen van Schouwten, Gadermeesters, Secretarissen, Schepenen, Corsters en Doodgravers, Geregtsbodens mitsgaders Schippers, daer sulx plaets heeft, ende alle hetgene verder daer en boven genieten de pagtpenningen, die den respectieve Schouwten en Secretarissen jaarlix aan het comptoir van Haar Ed.Mog. Domainen wegens haere bedieninge gewoon sijn te betalen; dog houden Haar Ed.Mog. aan Haar het regt van approberen mitsgaders het aanstellen van Waartslieden".

Van 1717 tot 1726 voert **Jordaen Gerard van Westrhenen, Heer van Coelhorst**, een proces tegen de **Ambachtsheer van Hoogland** over de vraag of Coelhorst een afzonderlijke heerlijkheid was of niet. De aanleiding van dit proces was de aanstelling van een rentmeester en kerkmeester van de **Coelhorsterkapel** door de Heer van Coelhorst, terwijl de Heer van Hoogland stelde dat Coelhorst geen afzonderlijke heerlijkheid was, maar onder Hoogland behoorde en de heerlijke rechten dus alleen aan de Heer van Hoogland toekwamen.

Een beslissing in dit proces is nooit genomen, maar wel wordt Coelhorst steeds als een afzonderlijke heerlijkheid beschouwd.

De administratie van de Coelhorsterkapel wordt toegewezen aan de Heer van Hoogland en ook door deze waargenomen. Op 2 december 1737 wordt de Ambachtsheerlijkheid Hoogland verkocht aan Meester **Adriaan Wittert** voor de prijs van **20.000 gulden**.

Hij wordt tevens beleend met de Ambachtsheerlijkheid van Emiclaer.

In het jaar 1759 verwerft **Everard Bonifacius Wittert** ook de **Hofstad Coelhorst**. Achtien jaar later verkoopt hij Coelhorst aan de Luitenant-Kolonel der Cavalerie **Vincent Maximiliaan van Tuijl van Serooskerken**, nadat hij het huis Emiclaer had aangekocht.

Het KERKJE te KEULHORST.

De Witterts werden in de adelstand verheven en noemden zich **Baron Wittert van Hoogland, Emiclaer en Langenoorth**.

De Bataafse revolutie in 1795 bracht op bestuurlijk gebied met zich mee dat de gerechten werden omgezet in gemeentebesturen of municipaliteiten. In het jaar 1810 volgde de inlijving van het "**Koninkrijk Holland**" bij het Franse Rijk.

In dat jaar is **Jan Adolph Pommer** waarschijnlijk in Hoogland aangekomen. Hij kwam van **Bredevoort**. Het is niet met zekerheid te zeggen maar waarschijnlijk wilde hij de militaire dienstplicht in het Franse leger van Napoleon ontlopen. In ieder geval was hij op 2 september 1810 in Hoogland, want op die dag trouwde hij in de **R.K.-Kerk van Hoogland met Leijsje Manusse ten Haven**.

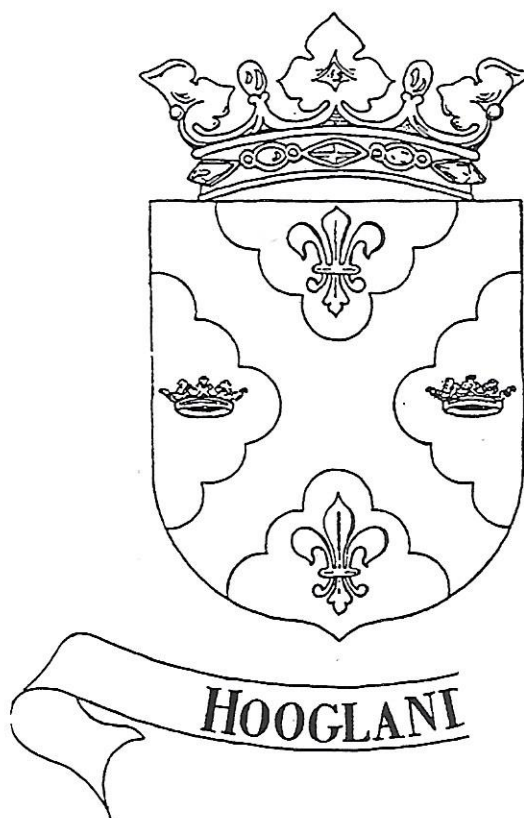
Op 1 januari 1811 werd in Hoogland de Franse administratieve organisatie ingevoerd. Dit had tot gevolg dat aan het hoofd van de gemeente een Maire kwam te staan. Tegelijkertijd verloren de gemeenten hun rechterlijke taak en functioneerden vanaf dat ogenblik nog slechts als bestuursorgaan. De ambachtsheerlijkheden werden opgeheven.

Na de bevrijding van de Franse overheersing in het jaar 1813 werd de functie van Maire weer vervangen door die van Schout, die werd bijgestaan door een gemeenteraad die louter een adviserende taak had. De eerste Schout van Hoogland was B.B.de Wijs. In 1825 kwam er echter weer een heel nieuw reglement voor het gehele rijk.

De Schout werd vervangen door de Burgemeester, die door de Koning werd benoemd. Via de gemeentewet van 1851 kwam er een heel nieuwe bestuursconstructie tot stand. Sindsdien bestaat een gemeen-

tebestuur uit een Raad van Burgemeesters en Wethouders. Deze Raad is verantwoording verschuldigd aan de Gemeente-Raad.

De Kerk, vooral de R.K.-kerk in Hoogland heeft altijd een heel belangrijke rol

Hoogland K.K. Kerk

Martinuskerk Hoogland

gespeeld. Bij plaacet van 21 augustus 1581 werden alle katholieke godsdienstoefeningen door de Staten van Utrecht verboden. In Hoogland werd echter niet streng opgetreden, maar men moest wel oppassen. Rondtrekkende Paters Jezuïten, verkleed en vermomd als kooplieden, dokters of boeren, hielden godsdienstoefeningen op schuilplaatsen. Deze priesters liepen gevaar bij ontdekking een boete te krijgen of gevangen gezet te worden en nog erger verbannen te worden.

Vanuit Hoogland kwamen veel trouw gebleven katholieken naar 't **Zandhuisje**' die er in de nacht of in de vroege morgen de H.Mis bijwoonden. Voor zover bekend was de eerste priester die in het Zandhuisje de katholieken kwam bedienen **Pater Paladanus Jordanus van Wencom**.

Van het eerste kerkje dat werd gebouwd in 1696 bij de 'Langenoord' is weinig bekend. Het kerkje werd verbouwd in 1770 onder **Pastoor Scheers** en in 1843 werd de kerk, geheel verbouwd en vergroot, door **Pastoor van Rooijen** opnieuw ingezegend. Men wilde echter in Hoogland een hele nieuwe grote kerk bouwen. Dat gebeurde uiteindelijk tijdens het pastoraat van **Pastoor H.J.Pieck (1870-1901)**. De financiën waren moeilijk rond te krijgen maar door een schenking van **Jan Rijkse van de Hoeve Nieuw Cattenbroek** kon de kerk worden aanbesteed. De architect van de kerk was A.Tepe. De nieuwe kerk op de Langenoord, toegewijd aan de H.Martinus, is op 15 augustus 1881 door de Aartsbisschop van Utrecht Mgr.A.J.Schaepman geconsacreerd.

Aanvankelijk behoorde ook Hooglanderveen tot de parochie van Hoogland, maar er ontstaat in Hooglanderveen de wens om tot een eigen parochie te komen. Twee bejaarde mensen uit Hooglanderveen, **Hendrikus en Maria Agatha van Beek** willen hun boerderij **Houteveen** aan de kerk vermaken. **Mgr van de Wetering, Aartsbisschop van Utrecht**, zelf afkomstig uit Hoogland, ondersteunt het plan en geeft toestemming voor de bouw van een kerk in Hooglanderveen. De Hilversumse kapelaan **S.J.Brenninkmeijer** wordt benoemd tot bouwpastoor en op 2 mei 1917 kan de eerste steen worden gelegd door de deken van Amersfoort **L.A.F.X.Fock**. Op 1 juni 1918 wordt de kerk van **Sint Jozef** door dezelfde deken ingewijd.

Hoogland is in de twintiger jaren een rustig dorp dat zijn eigen weg gaat. Het is een besloten gemeenschap, waar de bevolking door een hoog geboortecijfer vrij snel toeneemt. Zo stijgt het aantal inwoners tussen de jaren 1909 en 1930 van 2523 naar 3596. Het aantal agrarische bedrijven neemt toe van 285 naar 317, het aantal runderen stijgt van 3950 naar 4827, het aantal varkens verdubbelt terwijl het aantal kippen zo ongeveer verviervoudigt van 24738 naar 88182.

In de jaren 1930 en 1940 is er in Hoogland een duidelijke landbouwcrisis, wordt Hoogland beheerst door een conflict tussen Burgemeester Grippeling en Pastoor W.S.J. de Jong, die vanaf 1924 tot 1947 pastoor was van de H.Martinus parochie. Burgemeester Grippeling overlegde in belangrijke zaken nooit met de pastoor en de dominee. Pastoor de Jong zou menigmaal gezegd hebben zenuwziek te zullen worden als deze burgemeester nog langer bleef. In 1935 wordt de burgemeester er van beschuldigd

steekpenningen te hebben aangenomen. In 1936 dient voor het Amersfoortse kantongerecht, later voor de rechtbank, een zaak tegen de pastoor wegens overtreding van artikel 1 van de bioscoopwet. De burgemeester krijgt hiervan de schuld.

In de mei-dagen van 1940 moeten de Hooglanders hun dorp verlaten. Hoogland ligt immers in het verlengde van de grebbelinie. Eventuele Duitse troepen op weg naar het westen moeten worden tegengehouden. Er worden veel Nederlandse militaire troepen ondergebracht in Hoogland. Op de 10e mei als de oorlog uitbreekt, maakt de bevolking van Hoogland zich klaar voor de vooraf geplande evacuatie. Terwijl de bevolking zich klaar maakt worden door de Nederlandse militaire troepen een 50-tal boerderijen en meer dan 100 huizen, waaronder **Huize Coelhorst**, opgeblazen, of in brand gestoken. Deze vernielingen bleken achteraf niet nodig te zijn geweest omdat de Duitse opmars over de Veluwe in de richting Amersfoort bij Barneveld in zuidelijke richting afboog. De bevolking van Hoogland verzamelde zich o.a. op de Heesteeg. Daarvandaan gingen men lopend naar Spakenburg. Een deel van de bevolking overnacht in de kerk van Spakenburg terwijl een ander deel met boten wordt overgevoerd naar Volendam en Edam, alwaar men een aantal dagen verbleef.

Tijdens de oorlogsjaren zijn er op het Hoogland weinig Duitsers gelegerd. Dit is er de oorzaak van dat er veel onderduikers op boerderijen en bij particulieren waren ondergebracht. De saamhorigheid van de bevolking was zeer groot.

In de nacht van 19 op 20 april 1945 wordt door de Duitsers de Sint Martinuskerk ten dele vernield. De toren van de kerk wordt opgeblazen omdat Canadese patrouilles reeds in Hoogland waren gesignaleerd. Eveneens worden het gebouw van de landbouwcoöperatie en de schoorsteen van de zuivelfabriek opgeblazen. Men wil de vijand geen observatiepunten bieden. Fel laaien de vlammen op, ook in schuren en boerderijen. Canadese troepen komen Hoogland binnen en er ontstaan gevechten van man tegen man met de Duitse verdedigers. Maar, eindelijk kunnen de Hooglanders op 24 april uit hun schuilkelders komen want dan is Hoogland geheel in handen van de Canadese troepen.

Na 5 mei, als geheel Nederland is bevrijd begint de wederopbouw en gaat Hoogland een periode van welvaart tegemoet.

Doordat het voorste gedeelte van de kerk nog te gebruiken was heeft men een muur middenin de kerk geplaatst. Het heeft nog tot september 1957 geduurd eer de kerk weer in zijn oud glorie in gebruik kon worden genomen.

In de jaren 1946/1947 wonen er ruim 4300 mensen in Hoogland en heeft de gemeente een oppervlakte van 4001 ha. Hiervan is 591 ha bouwland en 3199 ha grasland, hetgeen aangeeft hoe belangrijk de weideteelt is. Terwijl enerzijds de bedrijven worden gemoderniseerd blijft anderzijds in het dorp nog veel bij het oude. Woningbouw wordt nauwelijks gepleegd. Pas in 1957 komt de bebouwing bij de Eng tot stand.

In de zestiger jaren ontstaan er plannen van een aantal gemeenten in Eemland om tot een

gemeenschappelijke regeling te komen met betrekking tot de ruimtelijke ordening in het gebied. Amersfoort heeft grond nodig voor nieuwe woningen en moet volgens het provinciaal bestuur rond het jaar 2000 uitgegroeid zijn tot een centrum van 130.000 inwoners. De nieuwe wijken zullen voor een deel op Hooglands gebied moeten verrijzen en dus dient de gemeentegrens met Hoogland te vervallen.

In Hoogland stak een storm van protest op toen deze plannen bekend werden. De verontruste dorpingen bundelden hun krachten in een vereniging genaamd: "**Vrienden van Hoogland**", die zich samen met gemeentebestuur en het bloeiende verenigingsleven inzette Hoogland te behouden als zelfstandige gemeente. De argumenten van de Hooglanders gaan verder dan alleen maar angst om het eigen dorp kwijt te raken. Ze pleiten voor het behoud van een levende gemeenschap en zij vechten tegen wat zij zien als een zinloze manipulatie van besturen, die over de hoofden van betrokkenen de kans krijgen hun zin door te drijven." De levenskrachtige eenheid van Hoogland dient men te handhaven en die niet laten opslokken door een stad waar het individu volkomen verloren gaat, waar de democratie niet meer functioneert, omdat de afstand tussen bestuurders en bevolking veel te groot is geworden". Hoogland heeft het niet alleen bij protesten gelaten. Het heeft alternatieven opgesteld waarbij Amersfoort Hooglandse grond kreeg aangeboden om er huizen en bedrijven op te bouwen, maar waarbij Hoogland als zelfstandige gemeente bewaard zou blijven. Hoogland zelf wil uitgroeien tot 30.000 inwoners en dat niet alleen als opvang voor Amersfoort maar ook voor het Gooi kan dienen.

Al de protesten en de verbeterde strijd mochten niet baten. Het wetsvoorstel, nr 10792 dat door Minister Beernink in 1971 was ingediend tot opheffing van de gemeente Hoogland en de verdeling van het gebied tussen Amersfoort en Bunschoten wordt uiteindelijk op 13 februari 1973 door de Tweede Kamer met 72 tegen 36 stemmen en op 11 september door de Eerste Kamer met 39 tegen 22 stemmen aangenomen. De grenswijziging ging in op 1 januari 1974 en werd Hoogland grotendeels bij Amersfoort gevoegd en voor het overige deel bij Bunschoten.

Dit was het einde van Hoogland. In dit gebied hebben gedurende 7 generaties lang **Pommers** gewoond en gewerkt. Zij hebben daar hun bedrijven gehad en hebben zoals zovelen Hoogland gemaakt tot wat het was.

Er blijft nog een vraag over: **Hoe zal het in de toekomst met Hoogland gaan?**

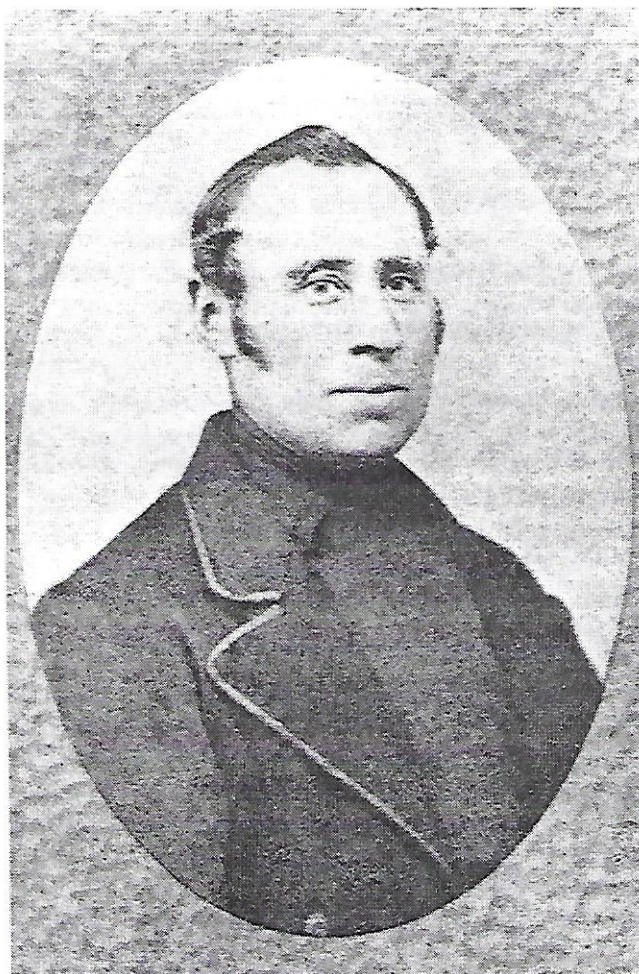

Joan Adolph Pommer

Willemijntje Donkermans

Uit vorenstaande huwelijksacte blijkt dat **Maria Jansen (Va)** bij haar huwelijk reeds een kind had welke in de Burgerlijken Stand stond ingeschreven onder de naam **Joannes Jansen (V-1)**. Zeer waarschijnlijk is deze Joannes Jansen een zoon van Jan Pommer. In ieder geval werd hij bij het huwelijk van Jan en Maria geëcht en ging hij vanaf dat moment door het leven als **Joannes Pommer (V-1)**.

JOANNES POMMER

Uit het huwelijk van Jan Pommer en Maria Jansen zijn vijf kinderen geboren:

1. <i>Joannes (Jansen)</i>	<i>Geb. 08-02-1847 (Volgt V-1)</i>
2. <i>Frans</i>	<i>Geb. 09-10-1848 (Volgt VI)</i>
3. <i>Hendrik</i>	<i>Geb. 23-04-1850 (Volgt V-2)</i>
4. <i>Johanna</i>	<i>Geb. 11-08-1858 (Volgt V-3)</i>
5. <i>Gerrit</i>	<i>Geb. 10-06-1860 (Volgt V-4)</i>

van links naar rechts:

Corrie Pommer, Gerda Pommer en
Ans van Loenen
(Zie resp. pag 347, 244, 243)

Huize Geerdink in Hengelo.
Kinderen Geerdink en Hak.
(Zie pag. 245).

JOANNES POMMER (1879-1966)

Gezin Johannes Pommer en Everarda Kuijer

Ter verduidelijking zijn de volgender generaties gesplitst. Alle drie de zonen van **Frans Pommer (VI)** met name **Joannes (VII)**, **Steven (VIII)** en **Gerardus (IX)** zijn apart als generatie opgenomen.

GEBROEDERS STEVEN, JOANNES EN GERARDUS POMMER

X-D3 **Aone Pommer**, geboren op 28 april 1997 te Maastricht.
Vadersnaam: **Franciscus Adriaan Maria Pommer (X-A4)**
Moedersnaam: **Wilhelmina Aleida Maria van Eijden (X-A4d)**

X-D4 **Jarrich Pommer**, geboren op 30 oktober 1998 te Eckelrade.
Vadersnaam: **Franciscus Adriaan Maria Pommer (X-A4)**
Moedersnaam: **Wilhelmina Aleida Maria van Eijden (X-A4d)**

Reunie fam. Pommer 16 juni 1979

VII-A1 Arnolda Catharina Pommer, geboren te Hoogland op 15 November 1912 des avonds om negen uur in het huis Wijk E nr. 56 en gedoopt in de H.Martinuskerk aldaar.

Vadersnaam: **Joannes Pommer (VII)**

Moedersnaam: **Everarda Kuijer (VIIa)**

Getuigen: **Frans Pommer (VI), 64 jaar, timmerman, Hoogland**
Steven Pommer (VIII), 30 jaar, metselaar, Hoogland.

Nollie Pommer en Kees van Loenen

To en Jacques Nuijten

VIIId Jacobus Cornelis Nuijten, is geboren op 4 November 1908 te Roosendaal en overleden op 3 September 1989 te Roosendaal en begraven op woensdag 6 September 1989 op de begraafplaats "Zegestede" te Roosendaal.

VII-A4 Joannes Antonius Pommer, Geboren op 3 mei 1919 te Hoogland en gedoopt in de R.K.Kerk Sint Martinus aldaar. Hij is op 12 Februari 1920 te Hoogland overleden en aldaar begraven.

Vadersnaam: **Joannes Pommer (VII)**

Moedersnaam: **Everarda Kuijer (VIIa)**

VII-A5 Joannes Everardus Pommer, geboren 5 December 1920 te Hoogland en gedoopt in de R.K.Kerk Sint Martinus aldaar.

Vadersnaam: **Joannes Pommer (VII)**

Moedersnaam **Everarda Kuijer (VIIa)**

Jan Pommer was niet gehuwd. Hij was erg beperkt in zijn mogelijkheden door lichamelijke ziekten en handicaps. Hij is op verschillende terreinen werkzaam geweest, o.a. 17 jaar bij zijn oom Gerardus Pommer in de Kruidenierswinkel, jarenlang heeft hij als landmeter gewerkt en daarna bij de houthandel Bunnik in Amersfoort.

Jan Pommer is in April 1992 gaan wonen in het Zorgcentrum Sint Jozef te Hooglanderveen alwaar hij op 30 januari 1995 des morgens om 10.45 uur is overleden. Hij is op 3 Februari 1995 begraven op het R.K.Kerkhof "De Langenoord" te Hoogland.

Jan Pommer

VII-A6 **Margaretha Stevina Pommer**, geboren 28 Januari 1922 te Hoogland en aldaar gedoopt in de R.K.Kerk Sint Martinus.

Vadersnaam: **Joannes Pommer (VII)**

Moedersnaam: **Everarda Kuijer (VIIa)**

Margaretha Stevina Pommer is op woensdag 26 November 1952 in de Sint Martinuskerk in het huwelijk getreden met **Gerhardus Geerdink**.

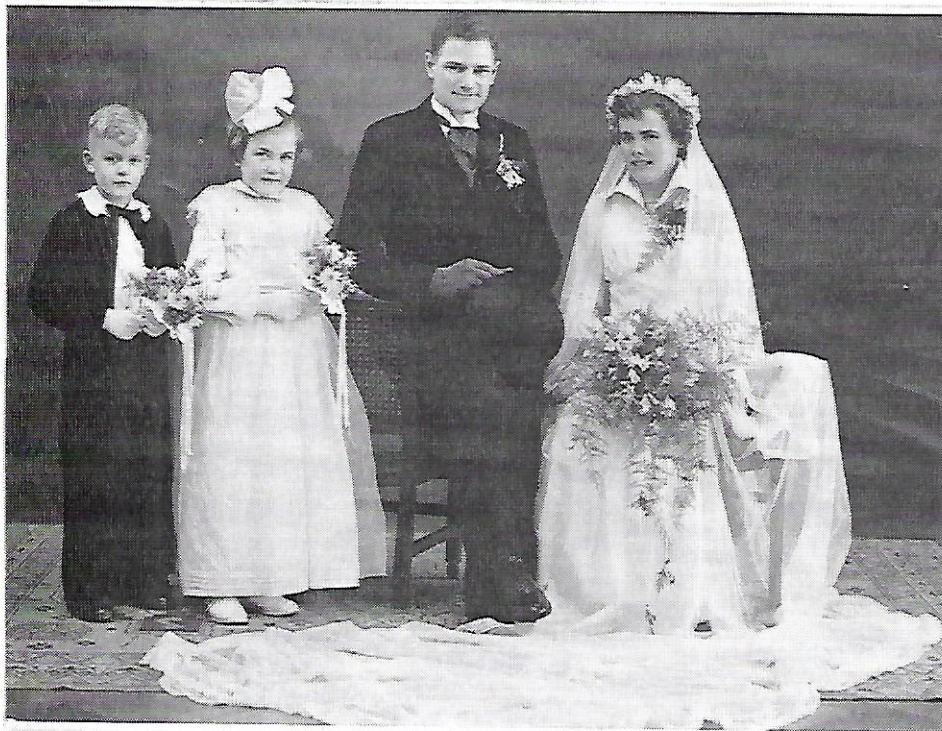
Uit dit huwelijk zijn drie kinderen geboren:

1. *Johanna Everarda Maria* Geb. 11-10-1953 (Volgt VII-F1)

2. *Everarda Margaretha Maria* Geb. 19-04-1955 (Volgt VII-F2)

3. *Margaretha Gerharda Maria* Geb. 05-05-1959 (Volgt VII-F3)

Adressen: Eikstraat 8 Hengelo
Sloetsweg 248 Hengelo
Piet Heinstraat Hengelo

Greet Pommer en Gerrit Geerdink

Arie Pommer en Eef van Hamersveld

Na het overlijden van Arie Pommer is Eef van Hamersveld opnieuw gehuwd met **Petrus van Dijk**. Dit huwelijk werd ingezegend op woensdag 10 September 1958 in de Sint Martinuskerk te Hoogland.

**Rieky Pommer en Ton Lindeman
Lourdes 3 augustus 1962**

Gerard Pommer en Greet Smink

VIIA10 Everdina Maria Pommer, geboren te Hoogland op 31 December 1926 en ge
doopt in de R.K.Kerk St.Martinus aldaar.

Vadersnaam: **Joannes Pommer (VII)**

Moedersnaam **Everarda Kuijer (VIIa)**

Zij is gehuwd op 30 December 1953 in de Martinuskerk te Hoogland met
Petrus Wilhelmus Hak (VIIIh).

Uit dit huwelijk zijn vier kinderen geboren:

1. *Adrianus Joannes Joseph* Geb. 13-10-1954 (Volgt VII-H1)
2. *Joannes Petrus Josef* Geb. 26-11-1956 (Volgt VII-H2)
3. *Petrus Adrianus Maria* Geb. 22-08-1958 (Volgt VII-H3)
4. *Eveline Jacoba Gerarda Maria* Geb. 07-03-1961 (Volgt VII-H4)

VIIIh Petrus Wilhelmus Hak, geboren 13 juli 1926 in Barneveld en aldaar gedoopt in de R.K.Kerk.

Vadersnaam: **Adrianus Hak, geb.11 Maart 1886 in Hamersveld, zoon van Bartholomeus Hak.**

Moedersnaam: **Jacoba Koller, dochter van Peter Koller en Gerritje Kok.**
Piet Hak was van beroep chauffeur

Adressen: Kerkdijk 28 Achterveld
Verjaegde Ruijterweg 42 Achterveld
Geertrudishof 15, 3833 BT, Leusden

Dina Pommer en Piet Hak

VII-A11 **Antonia Everarda Josephina Pommer**, geboren op 18 maart 1935 te Hoogland en aldaar gedoopt in de RK.Kerk.

Vadersnaam: **Joannes Pommer (VII)**

Moedersnaam: **Everarda Kuijer (VIIa)**

Op 22 augustus 1962 is zij in Hoogland in de Sint Martinuskerk in het huwelijk getreden met: **Jacobus Johannes Steenbeek (VIIi)**.

Tonny Pommer en Job Steenbeek